

FORUM

FIKİR MEYDANIDIR

Onbeş Günlük Tarafsız Siyaset İktisat Kültür Dergisi

Dış Politikamız Üzerine

27 Mayıs devriminden sonra Türk kamu hayatının her yönü inceden inceye tartışılmaya başlandığı halde, nedendir bilinmez, dış politikamız üzerinde hâlâ geniş bir tartışma açılmamıştır. Oysa milletler arasındaki münasebetlerin alabildiğine geliştiği, milletlerin alın yazısının birbirine sıkı sıkıya bağlandığı şu sıralarda, Türkiye'nin refah ve güvenliği yalnız iç politikasının değil, dış politikasının da günün icaplarına göre yeniden gözden geçirilmesini gerektirmektedir. Bu bakımdan, artık aydınlarımızın bu konu üzerindeki düşüncelerini açıklamak zamanının gelmiş olduğuna inanarak, bu yazıyı Türk dış politikasının bazı sorularına ayırmış bulunuyoruz.

Bize kalırsa, bugünkü milletlerarası durum karşısında Türk dış politikasının en önemli sorunu Türkiye'nin dünya devletleri arasındaki yeridir. İkinci Cihan Savaşı sonunda Sovyet tehdidi karşısında kalan Türkiye'nin savunma bakımından Batılılar safında yer almasının o günün kaçınılmaz gereklerinden biri olduğuna şüphe yoktur. Kurulduğu günden başlayarak Batılı kültür ve ilkelere bağlı olduğu halde Sovyetler Birliği ile de dost geçinmeye çalışan Türkiye, İkinci Cihan Savaşı bittikten sonra kuzey komşusu tarafından adetâ Batılılara doğru itilmiştir. Toprak bütünlüğü ile bağımsızlığının Sovyetler Birliği tarafından tehdit edildiğini gören Türkiye'nin, bu Sovyet tutumu değişmedikçe, o gün olduğu gibi bugün de, kültür ve ilke olarak bağlı bulunduğu Batıya savunma bakımından da bağlanmaktan başka çaresi yoktur.

Ancak, bugün, milletlerarası durumun 1947 yılındaki durumdan çok değişik olduğunu da gözden kaçırmamak gerekir. 1947 yılında dünya iki büyük kuvvet arasında bölünmüş gibi görünüyordu. Oysa bugün ortaya "Tarafsızlar" denilen ve çoğunluğunu

Asya ve Afrikanın bağımsızlığa yeni kavuşmuş ülkelerinin kurduğu üçüncü bir kuvvet daha çıkmıştır. Siyasal bakımdan denemesi az, ekonomik bakımdan gelişmemiş olmakla beraber dünya çoğunluğunu içine alan bu üçüncü kuvvetin milletlerarası münasebetler alanında büyük bir rol oynamaya başladığı, son günlerde bir ke-

re daha ve açıkça anlaşmıştır. Batılı savunma düzeni içinde yer aldıktan sonra tıpkı Batılı idareciler gibi tarafsızlık politikasının yalnız Sovyet emellerine yaradığını düşünen Menderes ve yardımcıları, 1950 ile 1960 yılları arasındaki devrede, tarafsız devletlerle sıkı bağlar kuramamışlardır. Bu, şüphesiz çok yanlış bir düşüncedir.

Asya-Afrika devletleri idarecilerinin çoğu tarafsızlık kavramına değişik anlamlar yüklemekle beraber, hepsi bir nokta üzerinde birleşiyorlar: Tarafsızlık Sovyetler Birliğine yaranmak için değil, ekonomik gelişmeyi sağlamak için tutulan en uygun yoldur. Batılıların, ya da Sovyetler Birliğinin yanında yer almak askerî harcamaların çoğalmasını gerektirecek, askerî harcamaların çoğalması ise zaten yoksul olan bu ülkelerin ekonomik gelişmelerini yavaşlatacak, belki de durduracaktır.

Tarafsız devletlerin durumu üzerinde düşünürken son zamanlara kadar idarecilerin düştüğü yanlış, bu devletlerin ne için tarafsız kaldıklarını bir türlü anlayamamak, bir karşılık koparmadan yardım elini uzatmaya yanaşmamaktır. Türkiye'nin bu devletlere yardım elini uzatmak imkânı zaten yoktur. Fakat Asya-Afrika blokunun milletlerarası münase-

15-Aralık-1960

Sayı: 161

Cilt : XIII — 100 KURUŞ

Dış Politikamız Üzerine
Örtüsüz Gelenek

ONBEŞ GÜNÜN NOTLARI :

- ★ Üçüncü Parti ve Sözde Sahipsiz D.P. Oyları
- ★ Meclis Bünyesi ve Anayasa
- ★ Mesken Mevzuundaki Son Açıklama
- ★ İç Borçların Konsolidasyonu
- ★ Ekim Ayında Dış Ticaret
- ★ Komünist Liderlerin Toplantısı

İNCELEMELER :

- Devletçilik Etrafındaki Tezat Osman OKYAR
- Grivas ve «Yunan Millî Doğuş Hareketi» Doğan ALP
- Anayasa Ön Tasarısı Üzerinde Bazı Düşünceler

Münci KAPANI

- Yiyek Keşegümzü, Sürek Eşegümzü HARMANDALIOĞLU

SERBEST SÜTÜN :

- Olaylar Karşısında Şakir ALP
- Geçeköndü Problemi Üzerine

B. Turgut E.

- Kudret Gazetesi ve İrtica Turgut AKIN

OKURLARIN FORUMU :

- ★ Sosyologlarımız Neredeler?

(F. 1)

KÜLTÜR VE SANAT :

- Okumuş Kişi Talip APAYDIN
- Gerekli Bir Açıklama Perran ERALP
- Bekliyoruz Kaya ÖZSEZGİN

betler alanında gün geçtikçe artan önemini, tarafsızlığın fırsatçı bir dış politika anlayışı değil, fakat bazı devletler için günün gereklerinden doğan kaçınılmaz bir zorun olduğunu ve kendisinin de göz önünde tutarak Asya-Afrika devletlerinden hiç değilse manevî desteğini esirgememeli, bu devletlerle sıkı bağntılar kurmaya çalışmalıdır.

Bu amaca ulaşmak istiyorsa Türkiye bilhassa şu noktalar üzerinde dikkatle durmak zorundadır :

1. Asya-Afrika devletleri sömürgecilik boyunduruğundan yeni kurtuldukları için hâlâ bu boyunduruk altında bulunan ülkelerin bağımsızlık savaşlarına karşı büyük bir ilgi göstermektedirler. Bu ilginin en yakın örneği, Cezayir meselesinde ta-kindıkları tutumdur. Asya-Afrika devletleri, bu meselede, Cezayirde Birleşmiş Milletler nezaretinde bir referandum yapılmasını isteyen Cezayir milliyetçilerinin arkasında yer almışlardır. Bilindiği gibi De Gaulle de Cezayirde bir referandum yapılmasına taraftar olmakla beraber Birleşmiş Milletleri işe karıştırmak niyetinde değildir. Cezayir milliyetçileri ile Asya-Afrika devletlerinin büyük çoğunluğu, haklı olarak, Fransız silâhlarının gölgesinde yapılacak bir referanduma güvenememekte, Birleşmiş Milletlerin yardımını aramaktadırlar. Birleşmiş Milletler siyasî komisyonunda son günlerde yapılan görüşmeler bazı devletlerin De Gaulle'ün yeni plânının sonunun alınmasını beklemek, Asya-Afrika devletleri çoğunluğunun ise Fransızca konuşan Afrika devletlerinin temsilcilerinden kurulu ve Birleşmiş Milletler tarafından görevlendirilecek bir heyetin nezaretinde referanduma gitmek tarafıslı olduğunu göstermektedir. Tunusun uzlaştırıcı yol olarak bulduğu bu sonuncu hal çaresi Cezayir milliyetçileri tarafından da benimsendiğine ve Cezayir milliyetçileri tarafından desteklenmeyen De Gaulle plânının başarıya ulaşması beklenemeyeceğine göre, verilecek cevap şudur: Batıya bağlılık kayıtsız şartsız şu, ya da bu devletin arkasından gitmek değil, Batılı değer yargılarına uygun davranışlarda bulunmak demektir. Böyle olunca da Batı bağlılığı ile bağdaşamayan Türkiyenin Cezayir milliyetçilerini haklı dâvalarında desteklemesi değil, Fransanın altı yıldır Cezayirde insan haklarını hiçe sayarak

sürdürdüğü sömürge savaşınıdır. Fransa bu tutumu ile bütün Batı dünyasının itibarını kırmış, zedelemiş ve Atlantik Andlaşmasının insan haklarına riayeti gerektiren amaçlarına ve ruhuna aykırı hareket etmiştir. Türkiye oyunu Cezayir milliyetçilerinin lehinde kullanırsa Fransa buna gücenmemeli, kusuru kendinde aramalıdır.

Kaldı ki Türkiye oyunu bağımsızlık için çalışan Cezayir milliyetçileri için kullanırken dış politika yüklemelerinin hiçbirine aykırı davranmadığı gibi, tam tersine, temelleri Atatürk tarafından atılan bir dış politika geleneğine dönmüş olacaktır. Gerçekten, Türkiyenin sömürgeci devletlerin boyunduruğundan kurtulmak için Birinci Cihan Savaşının sonunda yaptığı kurtuluş savaşının Asya ve Afrika devletlerinin bağımsızlığına ışık tuttuğunu söylemek yanlış olmasa gerektir. Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu büyük Atatürk, da-

ha Kurtuluş Savaşı devam ederken yaptığı konuşmalarda, Türk millî mücadelesinin bu yönü üzerinde önemle durmuştu. Atatürke göre Türkiyenin savunduğu dâva, yalnız Türkiyenin değil, bütün mazlum milletlerin, bütün Doğunun dâvasıdır. Sömürgecilik, ergeç, günün birinde tarihe karışacaktır. Gerçi bazı büyük devletlerin idarecileri bunu geciktirmek için ellerinden gelen çabayı harcamaktadırlar ama başarı kazanamayacaklardır. Kısa bir süre sonra bütün dünya hakkın ne tarafta olduğunu anlayacak ve sömürgecilik tarihe karışacaktır. İşte insanlık ancak o zaman kendine yakışan bir topluluk düzenine kavuşacak ve Türkiye de bu amaca ulaşan milletler arasındaki önceliği ile öğünecektir.

Bu sözlerin üzerinden yarım yüzyıl bile geçmeden sömürgecilik dünyanın her tarafında önemli gerilemelere uğramış, sömürge idareleri yerlerini millî idarelere bırakmak zorun-

ÖRTÜSÜZ GELENEK

Forum'a bulunabilecek kusurlar arasında en başta geleni, hiç şüphesiz, kendi kendini reklâm konusundaki isteksizliğidir. Herkesin yaptıklarını, yazdıklarını etrafa duyurmak için çırpındığı bu reklâm çağında, Forum'un böyle bir gayret göstermemesi, pek haklı olarak, çeşitli tenkitlere yol açmaktadır. Fakat, bu reklâmsızlığın son zamanlarda geniş ölçüde giderildiğini görüp sevinmek gerekir. Yassıada'daki Örtülü Ödenek dâvası sâyesinde, Forum'un adı iki üç kere, dolambaçlı bir şekilde de olsa, bahis konusu edilmektedir.

Yassıada duruşmalarında Forum'un adı, ilk defa Necip Fazıl Kısakürek tarafından bahis konusu edilmiştir. Dergi çıkartmak için örtülü ödenekten para aldığını itiraf eder. Kısakürek, bu derginin ne gibi yayınlara cevap olarak çıkarılmasının düşünüldüğünü anlatırken, "zararlı" saydığı dergiler arasına Forum'u da katmıştı. Yayınladığı dergi ve gazetelerin cinsi herkesce malûm olan bir kimse tarafından beğenilmemek, Forum için şeref duyulacak bir şey olmuş, böylece dergi lehindeki bu çok elverişli propaganda devlet radyosunda yayımlanan duruşmalar yoluyla bütün memleketçe duyulmuştur.

Forum'un ikinci reklâmı örtülü ödenek müşterilerinden Peyami Safa'nın ifade veriş sırasında olmuştur. Peyami Safa, yayınladığı tutumu belli bir derginin yüksek vasıflarını sayıp dökerken bu vasıfların örtülü ödenekten faydalanmağa hak kazandırmıyacağı kendisine hatırlatılmış, misâl olarak da kendisinden "Forum" gibi bir derginin aynı kaynaktan faydalanıp faydalanmadığı sorulmuştur. Tanık, ellerine geçen her fırsatta başkalarını suçlanmayı alışkanlık haline getirmişlerin fütursuzlukla imah şeklinde konuşmuş, "Forum'cuların örtülü ödenekten faydalanmak için Başbakan'a başvurup başvurmadıklarını" bilmediğini söylemiştir. Kendisinden, Forum'u dikkatle takip eden ve işine gelmedik yazılar çıktığı zaman çeşitli yollardan lekelemeğe çalışan bir kimse olarak, gerçek düşüncesini söylemesi beklenirdi. Forum'un tutumunu pek iyi bilen bir kimsenin, böyle bir dergiden Başbakanlık kapılarında dilencilik etmeği beklememesi gerekirdi.

Forum, yazı hayatına atılışından beri çok mütevazı malî şartlar altında yürütülen ve bu şartların en kötü olduğu günlerde bile resmî desteğe dayandırılması bir an bile düşünülmemiş bir dergidir. Bu malî bağımsızlık, yazılarıyla Forum'u yaşatanlar için hiç de kolay olmamaktadır. Fakat böyle bir geleneği devam ettirmenin zevki bütün sıkıntıları unutturacak kadar büyüktür. Herkesin türlü dolambaçlı yollardan gitmeyi, önlerine çıkan her yem borusuna kulak vermeyi gelenek haline getirdiği bir devirde, Forum'un yerleştiği gelenek açıklık ve örtüsüzlük geleneği olmuştur. Bu tutumdaki bir derginin Peyami Safa gibi Örtülü Ödenekle ilişkisi olabileceğini düşünmek veya ima etmek, en azından, muazzam bir gaflet sayılır.

F O R U M

FIKİR MEYDANIDIR

Onbeş Günlük Tarafsız Siyaset,
İktisat, Kültür Dergisi

Yıl : 7, Cilt : XIII

★

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü
OSMAN OKYAR

★

Sekreter
BEKİR EKİNCİ

★

Yazı Kurulu

Sadun AREN, Münci KAPANI
Osman OKYAR, Mümtaz SOYSAL,
Cahit TALAS, A. Halûk ÜLMAN,
Şevki VANLI

★

İdarehane

Yenişehir, Büyük Han Kat 5, No. 55
Ankara Tel : 12 67 54

★

Haberleşme Adresi

Forum Dergisi, P. K. 131 - Ankara

★

Abone Şartları

1 yıllık (24 nüsha) 22 TL.
6 aylık (12 nüsha) 11 TL.

Üniversiteli ve Öğretmenler için
yıllık 18 TL.

A. B. D. için yıllık (uçakla)
90 TL.

Yabancı memleketler için (adi)
44 TL.

★

İlan şartları

Arka kapak (tam sahife) 700 TL. —
Arka kapak (tam sahife iç) 500 TL.
— Metin arası (santimi) 10 TL. dir.

★

Dergimizde yayınlanan yazılar,
Dergi ve yazar adı gösterilmeden
iktibas edilemez.

★

Okurların Forumu bölümüne
gönderilen yazıların 1 1/2 daktilo sa-
hifesini geçmemesini ve (mahfuz kal-
mak şartıyla) sarih adreslerin bildi-
rilmesini, aksi halde yazıların yayı-
lanamayacağını önemle belirtiriz.

★

Dizgi ve Baskı

Ayyıldız Matbaası Tel: 11 75 07

Basılış tarihi : 15.12.1960

Fiyatı : 100 Kuruş

da kalmışlardır. Bundan kırk yıl ön-
ce Türkiyenin açtığı çığırda bugün
bütün Asya ve Afrika ülkeleri başarı
ile yürümeye çalışmaktadırlar. Fakat
üzüntü ile söylemek gerekir ki Tür-
kiye bu çığırın öncüsü olduğu halde,
Türk dış politikası İkinci Cihan Sa-
vaşından sonra milletlerarası alan-
daki bu gelişmeye ayak uydurama-
mış, sömürge idarelerine karşı müca-
delelerinde Asya ve Afrika devletle-
rine yeteri kadar yardımcı olamamış-
tır. Tam tersine, düşük iktidarın Dış-
işleri Bakanı Bandung'da toplanan
Asya-Afrika devletleri Konferansın-
da adetâ sömürgeci devletlerin bir
sözcüsü gibi hareket etmiştir. Ceza-
yir meselesi, şimdi Türkiyenin bu
yüzden kırılan itibarını düzeltmek i-
çin en elverişli bir fırsat olarak orta-
da durmaktadır.

2. Sömürgeciliğe karşı ilk bay-
rak açan devlet olan Türkiye yalnız
Asya-Afrika milletlerinin bağımsızlık
dâvalarını desteklemekle kalmamalı,
aynı zamanda bağımsızlığını kazan-
mış bulunan geri kalmış devletlerin
yeniden şu, ya da bu devletin nüfuzu
altına girmesine karşı da cephe al-
malıdır.

Bununla ilgili olarak günümüzde
en çok tartışma konusu olan örnek,
Kongo meselesidir. Bu meselenin çok
karışık ve uzun gelişmesi üzerinde
duracak değiliz. Ancak şu kadarını
söylemekle yetinelim: Bu yılın orta-
larında bağımsızlık kazandıktan son-
ra Kongo devamlı bir anarşi içine
düşmüştür ve bu anarşinin en büyük
sorumu, uzun yıllar süren sömürge
idaresi sırasında Kongonun iktisadî
kaynaklarından faydalanmakta gös-
terdiği titizliği yerli halkın siyasi e-
ğitimde göstermeyi ihmal eden Belçi-
kanın omuzlarında. Üstelik Belçi-
ka, Lumumbanın başkanlığında ku-
rulan ve Kongodaki bütün Belçikalı-
ların bu ülkeden kovulmasına önyak
olan merkezî hükûmetin, kendisini
Kongonun iktisadî zenginliklerinden
eskisi gibi faydalandırmayacağını an-
layınca, yeraltı kaynakları bakımın-
dan ülkenin en zengin eyaleti olan
Katangayı Kongodan ayrılmaya teş-
vik etmekle de suçlandırılmaktadır.

Bu günlerde Asya-Afrika devlet-
lerinin Kongonun durumu ile ilgili o-
larak üzerinde durdukları mesele şu-
dur: Batılılara karşı olduğu söyle-
nen Lumumbanın Kasavubu tarafın-
dan iş başından uzaklaştırılmasında
Batılı devletlerin parmağı var mıdır?

Bu soruyu olumlu olarak cevaplandı-
ran Asya-Afrika devletleri Kongo-
nun gerçek temsilcisinin Lumumba
olduğunu, Kasavubunun Kongoyu
Birleşmiş Milletlerde temsil edemiye-
ceğini ileri sürmekte, olumsuz olarak
cevaplandıranlar ise aksi tezi savun-
maktadırlar. Gerçi bu mesele Genel
Kurulda görüşülmüş ve Kasavubu
çatışmadan galip çıkmıştır ama Kon-
godaki karışıklıkların sonu alınmadı-
ğı için Lumumba-Kasavubu mesele-
si Birleşmiş Milletleri daha çok uğ-
raştıracağına benzemektedir. Biz bu o-
layları ancak yabancı kaynaklardan
ve ikinci elden izleyebildiğimiz için
Kasavubunun Kongo halkının hâlâ
büyük bir çoğunluğu tarafından des-
teklenen Lumumbayı iş başından u-
zaklaştırmasında Belçikanın, ya da
başka bir Batılı devletin parmağı o-
lup olmadığını kesin olarak bilemiyo-
ruz. Gene aynı kaynaklara göre, Lu-
mumbanın iş başından uzaklaştırıl-
masından sonra Belçikalılar yeniden
kütle halinde Kongoya dönmeye baş-
lamışlardır. Eğer durum gerçekten
böyleyse Türkiye bu konudaki tutu-
munu da yeni baştan gözden geçir-
melidir.

3. Nihayet Türkiye, gene sö-
mürgeciliğe karşı ilk bayrak açmış
bir devlet olarak, sömürgeciliği de-
vam ettirmek amacını taşıdığı kanısı-
nı uyandıran her türlü politik düze-
nin dışında kalmalıdır.

Hemen hatırlanacağı üzere, bu
gibi politik düzenlerin en yakın örne-
ği, talihsiz Bağdat Paktıdır. Türkiye-
nin, Orta Doğudaki emelleri üzerinde
en çok tartışıldığı bir sırada İngilte-
renin de katıldığı bir pakt imzalaması
ve Orta Doğu devletleriyle olan
münasebetlerini Arap milliyetçileri-
nin o kadar kuşkulandıkları bu pakt
açısından görüp değerlendirmek ko-
nusundaki ısrarı, dış politikamız için
gerçek bir talihsizlik olmuştur. Bağ-
dat Paktını kuran devletler arasında
imzalanan andlaşmada paktın bu dev-
letlerin "müşterek güvenlik ve savun-
maları için iş birliğini sağlamak" a-
macıyla kurulduğu yazıldığı halde,
böyle bir iş birliği için yardımcı gere-
ken A.B.D. nin uzun müddet pakt
karşısında seyirci kalması, Arap mil-
liyetçilerinde paktın gerçek gayesinin
bütün Arap milletlerini yeniden İn-
giliz nüfuzu altına koymak olduğu
kanısını uyandırmıştır. Hele Irak ih-
tilâli sırasında Türk dış politikasını
yöneten bazı sorumlularının Bağdat

Paktını Orta Doğudaki milliyetçilik hareketlerine karşı kullanmak yolundaki eğilimleri paktın son itibar kıvrımlarını da alıp götürmüştür.

Bugün A.B.D. Bağdat Paktının üç üyesine, yani Türkiye, İran ve Pakistana bir saldırı karşısında yardım sözü vermiş ve böylece bu ülkelerin güvenlik ve savunmaları sağlanmış olduğuna göre, artık ismi gibi başlangıçtaki gayesini de kaybeden bu paktın bugün Türkiyeye Orta Doğuda ne sağladığını gözden geçirmek uygun olacaktır.

Bu yazıda, Türkiyenin Asya-Afrika devletleri karşısında takip etmesi gereken politikanın esasları üzerinde durmaya çalıştık. Türk dış politikasının en önemli meselelerinden biri de, gene Batı dünyası içinde kalmakla beraber, komünist devletler örneğin Çin Halk Cumhuriyetinin dünya politikası içinde yeri konusunda karşısında takılabileceği daha gerçekçi bir tavidir ki burada birkaç satırla geçiştirmek istemediğimiz bu konuyu gelecek yazılarımızdan birine bırakıyoruz.

boşluğun, bir programa dayanan ve dolayısıyla mahiyeti daha belirgin bir parti tarafından doldurulması lâzımdır.

Böyle bir üçüncü partinin mevcut partiler üzerindeki tesirleri de faydalı olacaktır. Mevcut partiler de, geniş ölçüde, yukarıda red etmeğe çalıştığımız yanlış düşüncenin hâkimiyeti altında, yani her partiye bağlı oylar bulunduğu kanısındadır. Bu kanı, onları, programlarında ve derece derece lider kadrolarında, yeni gelişmelerin gerekli kıldığı değişiklikleri yapmaktan alıkoymaktadır. Bu sebepten, mevcut oy dağılımının yeniden tanzimini icab ettirecek, yani sadece *sözde sahipsiz D.P. oyları* için değil, fakat aynı zamanda *sözde sahipli C.H.P. ve C.K.M.P. oyları* için de rakip bir partinin ortaya çıkması, diğer partilerimizi de silkinmeğe ve yenileşmeğe zorlayacaktır.

Onbeş Günün Notları

Üçüncü Parti ve Sözde Sahipsiz D. P. Oyları

Üçüncü parti meselesi, daha 27 Mayıs İnkılabının ilk günlerinden itibaren ortaya çıkmış ve gerek basında ve gerekse vatandaşlar arasında geniş tartışmalara konu olmuştur. Son günlerde ise artık mesele, teorik bir tartışma konusundan çıkmış ve üçüncü partinin kurulması için fillî ve ciddi teşebbüslere geçilmiştir.

Öyle görünüyor ki, bugün, hemen hemen herkes, üçüncü bir partinin kurulmasına taraftardır. Bununla beraber tartışmalar, bu partinin lüzumundan ziyade başarı şansı etrafında cereyan etmektedir. Üzüntüyle kaydetmek lâzımdır ki, bu başarı şansı, esas itibarıyla, halen sahipsiz buldukları farzedilen D.P. oylarının kazanılıp kazanılamaması açısından ele alınmış bulunmaktadır. Üçüncü parti meselesinin bu kadar pratik veya fırsatçı bir açıdan ele alınması, hüznün verici olduğu kadar yanlış bir hesaba da istinad etmektedir.

Bir kere, *sahipsiz D.P. oyları* diye birşey yoktur. Bu yanlış düşünce, Demokrat Partiyi bir ticarî şirket ve ona oy verenleri de bu şirketin hissedarları gibi telâkki etmektен doğmaktadır. Diğer partiler için olduğu gibi, Demokrat Parti için de böyle bir şey düşünmek mümkün değildir. Halk, Demokrat Partiyi, diğer partilerle birlikte, bir siyasî alternatif olarak kabul etmişti. Bu alternatif ortadan kalkınca, ona verilen oylar, zannedildiği gibi, boşlukta kalmayacak, diğer alternatifler arasında taksim edilecektir. Bu sebepten, üçüncü partiyi, sözde sahipsiz D.P. oylarını

toplamak bakımından ele almak, sonunda hayal kırıklığı bulunan, çok yanlış bir hareket olacaktır.

Bu tartışmanın diğer ve daha ziyade önemli olan yanı, üçüncü partinin mahiyetiyle ilgilidir. Gerçekten, eğer, demokrat oyları toplamak, yani bu partinin mirasçısı olunmak isteniyorsa, o zaman, üçüncü partinin, geniş ölçüde Demokrat Parti gibi bir parti olması zarureti vardır. Çünkü murisi reddedip mirası kabul etmeye imkân yoktur.

Halbuki bugün, D.P. nin siyaset sahnesinden çekilmesiyle, memleketineline, yeniden büyük bir parti kurabilmek gibi, çok kıymetli bir imkân geçmiş bulunmaktadır. Bu imkânın sathı, ya da fırsatçı düşüncelerle zıyan edilmemesi lâzımdır. Üçüncü parti, eski demokrat seçmenlerin değil, fakat bütün milletin karşısına, yeni ve mânalı bir programla çıkmalıdır. Aneak bu şekilde hareket edildiği takdirde üçüncü partinin büyük bir parti olmak şansı vardır.

Bu konuda, zaten, şu hususu da hatırlamakta fayda vardır ki, D.P. tarihî sebeplerle, belli bir tutum ve görüşten ziyade, tek parti sistemine karşı duyulan reaksiyonun temsilcisi olarak başarı kazanmıştı. Gerçekten, hatırlanacağı üzere, muhtelif gruplar, D.P. yi, muhtelif maksatlarla tutmuşlardı. Daha sonraları, D.P., parti bürokrasisi vasıtasıyla, küçük bir azınlığın, kısa süreli bir hâkimiyetinden ibaret kalmıştır. Bu sebepten, D.P. nin siyasî hayatımızdan çekilmesi, geride *belirsiz bir boşluk* bırakmıştır. Şimdi artık bu belirsiz

Meclis Bünyesi ve Anayasa

Kanunlaşan Kurucu Meclis tasarısıyla birlikte, 27 Mayıstan sonraki Türk siyasî hayatı yeni bir safhaya giriyor. Anayasayı hazırlayacak olan uzuv, aynı zamanda siyasî kudreti de M.B.K. ile müştereken kullanmağa başlayacağı için, Türkiye'nin mutlak bir ihtilâl hükûmeti devrinden tam demokrasiye geçişi bu meclis sâyesinde olacak demektir. Fakat, yine de Kurucu Meclis'in ağır basan vasfı bu yasama uzvu vasfı değil, anayasa yapıcılığı olacaktır ve meclisin bünyesi asıl bu bakımdan önemlidir.

Türkiye'ye yeni bir anayasanın gerçekten lâzım olup olmadığı meselesi bir tarafa, bunun lüzumunu kabul ettikten sonra böyle seçimsiz ve korporatif bünyeli bir mecliste anayasa yapmak zorunda kalınmış oluşu bir talihsizlik sayılmak gerekir. Memleketin şartları hemen seçim yapmağa elverişli olsaydı, seçim yoluyla işbaşına gelmiş ve hepsi siyasî partilere mensup kimselerin yapacakları anayasa çok daha başka olurdu.

Bu başkalık, herşeyden önce, kendisini «işleklik» konusunda gösterecektir. Siyasî kuvvetlere mensup kimselerin yapacakları anayasa, ister istemez, iktidara geçmek ihtimali akılda tutularak hazırlanacaktı. Partiler, işbaşına geldiklerinde ellerine işlek bir mekârizma geçmesine bilhassa dikkat edeceklerdir.

Anayasa, bütün meclislerin kararları gibi elbette bir uzlaşmanın ve fikir birleşmesinin sonucu olacaktır. Fakat bu uzlaşma ve birleşme, çeşitli meslek ve menfaat zümreleri arasında olursa, siyasî gerçeklerin unutulması veya gözönünde tutulmaması pek muhtemeldir. Zümreler kendi aralarında bir pazarlığa, bir uzlaşmaya varabildikten sonra, bunun sonucunda ortaya çıkan hükmün yürütülüp yürütülemeyeceğini pek düşünmeyeceklerdir. Bu sâyede, anayasanın bilhassa birinci kısmını güzel kalemle almış, parlak haklarla doldürmek mümkündür. Fakat, sıra ikinci kısma, yani kurumlar ve kurullar kısmına gelince, zümre pazarlıklarından işlek bir anayasa çıkmasını beklemek fazla iyimserlik olur.

Türkiye'deki partiler çeşitli zümreleri ve menfaat gruplarını kapsayan kuruluşlardır. Bu bakımdan, en hayırlı yol, bu zümreler arasındaki uzlaşmaların siyasî partiler kanalıyla yapılmasıdır. Siyasî parti kanalıyla menfaatlerin bir araya getirilmesinde, katalizör rolünü siyasî gerçekçilik oynayacak, siyasî icaplara göre birleştirilmiş ve uzlaştırılmış menfaatlerden devletin işleyişini zorlaştırıcı hükümler doğmayacaktır. Şu halde, Kurucu Meclis için kararlaştırılan parti kontenjanları dışındaki kontenjanlara partililerin girmesini kötü bir durum olarak değil, sevinilecek bir nokta olarak karşılamak gerekir. Kurucu Meclis'te şu veya bu yollarla, çeşitli partilere mensup kimselerin çok oluşu, Anayasanın işleklik vasfını arttıracaktır.

Mesken Mevzuundaki Son Açıklama

8 Aralık tarihli gazeteler İmar ve İskân Bakanının bir gün önceki basın toplantısını çeşitli manşetlerle (her yıl 300 bin mesken yapılması plânlandı, Türkiye'nin mesken ihtiyacı 20 yılda giderilecek, Devlet her yıl 150 bin mesken yapacak v.s.) umumî efkâra aksettirdiler.

İmar ve İskân Bakanının mesken meselesinin nihayet Devlet tarafından ciddi bir şekilde ele alındığını gösteren bu beyanını üzerinde kısaca durmakta fayda görüyoruz.

Şüphesiz yoktur ki bugün, memleketimizin karşılaştığı en mühim meselelerden biri süratli nüfus artışının ve köylerden şehirlere vâki nüfus akınının tevhit ettiği mesken ihtiyacıdır.

Türlü sosyal ve ekonomik şartların meydana getirdiği bu oluş içinde tezahürlere bakarak meselenin esasını gözden uzak tutmamak zorundayız. Türkiye'nin içinde bulunduğu bugünkü şartlar bakımından mesken meselesinin arzettiği vahim manzara genel ekonomik ve sosyal şartların dış görünüşlerinden biridir. Bu itibarla sayın Bakanın beyanlarına iştirak edemiyoruz.

Zira memleket ölçüsünde mesken inşaatının plânlanması herşeyden önce memleket ekonomisinin plânlanmasına bağlıdır. Ve bunun içindir ki Kanun Vazı İmar ve İskân Vekâleti kuruluş ve vazifeleri hakkında 7116 sayılı kanunda Bakanlığın vazife ve selâhiyetlerini sayarken Mesken Umum Müdürlüğünün vazifelerine taallük eden 10. maddesinin (A) bendinde «yurdun mesken durumunu ve ihtiyacını tesbit etmek ve bu ihtiyacın giderilmesi için kısa ve uzun vâdeli mesken programları yapmak ve bunların tatbikatını sağlamak» hükmünü koymuştur. Bu hüküm mesken inşaat plânlarından bahsetmekten kaçınmıştır. Çünkü plân tâbiri program tâbirine nazaran daha sert ve tatbikatta bir nev'i mecburiyeti ihtiva eder. Yani sadece vazifeleri göstermekle iktifa etmez, aynı zamanda bu vazifelerin tahakkuku için gerekli vasıtaların el altında bulundurulduğunu ifade eder. Halbuki bugün memleketimiz iktisadî plânlardan mahrum olduğu gibi İmar ve İskân Bakanlığı da Bakanın bahsettiği mesken programını tahakkuk ettirecek imkân ve vasıtalarından mahrumdur. İstikbale muzaf bir takım imkânların temin edilebilmesi ümidi ise bir plânda yer alamaz.

Hele «nüfusumuzun yurt içinde muvazeneli bir şekilde dağılmasını sağlamak», tabii temayüllerin ve fertlerin iradeleri üzerinde müessir olacak kararların alınmasını gerektirir ki bu da memleket ve memleketin çeşitli bölgeleri hakkında etüdlere ve sağlam istatistikî bilgilere ihtiyaç gösterdiği gibi yatırımların dağılımında tam bir koordinasyon ister. Bu koordinasyonu sağlayacak bir «Devlet Plânlama Teşkilâtı» kurulduğuna göre İmar ve İskân Bakanlığının tek başına mesken inşaat plânları yapmak ve yürütmek yetki ve serbestisi olmamak lâzım gelir. Olsa olsa Plânlama Teşkilâtı tarafından emrine tahsis edilecek kaynakların millî ekonomi bakımından en iyi bir şekilde kullanılması bahis mevzuu olabilir.

Kaldığı iktisadî kalkınma çabası

içinde bulunan memleketimizde yatırımların hangi sahalara yönettireceği keyfiyeti priyorite esaslarının tesbitini gerektirir. Her sahada geniş ölçüde yatırımlara ihtiyaç varken 150 bin meskenin Devlet eliyle inşası bugün için olduğu kadar daha uzun yıllar bir hayal olmaktan ileri gidemeyecektir. Bugün için ortalama bir meskenin maliyeti 30 bin lira olduğuna göre böyle bir programın tatbiki 4,5 milyarlık munzam bir yatırımı (450 milyon değil) gerektirir. Köy meskenleri sahasında evini kendi yapana yardım yoluyla mesken inşaatının teşviki çok faydalı olabilir ve yukarıda yaptığımız hesaptan bir miktar tasarruf etmeği sağlar. Ancak bu usul memleketimizde hiç tatbik edilmemiş olduğu gibi etüd dahi edilmemiştir. Binaenaleyh tatbikata intikali uzun ve fedakârane çalışmaları gerektirir. Hasanoğlan ve diğer birçok yerlerde Devlet tarafından yaptırılan köy meskenleri 40 bin liranın üstünde olup tam bir muvaffakiyetsizliğe uğramıştır.

Diğer taraftan meselenin bir başka vechesi daha vardır. O da Bakanlık 150 bin mesken inşası için gerekli malî imkânlarla sahip olsa dahi diğer sahalardaki güçlükler bu gibi geniş porteli programların tatbikini imkânsız kılmaktadır. Memleket inşaat malzemesi sanayiinin bugünkü durumu (demir, kereste, tuğla, elektrik malzemesi, sıhhi tesisler v.s.), teknik eleman ve kalifiye işgücü yetersizliği, bugün için mesken inşaatına giden malzemenin % 10-15'i ithalâta karşılandığına göre döviz durumunun elverişsiz olması, mesken inşaatı aynı zamanda geniş ölçüde âmil tesislerinde yatırım yapılmasını gerektirdiğinden (elektrik, su, havagazı, kanalizasyon, yol ve nakliyat) belediyelerin malî imkânları bu ölçüde yatırımlara müsait değildir. Sosyal meskenlerin, bugünün ölçülerine nazaran, gerekli sıhhi tesisleri haiz olması ve yeter derecede sağlam inşa edilmesi lâzım geleceğinden, bugün büyük çoğunluğun ödeyemeyeceği kira ve taksitleri gerektirecektir. Bu durum karşısında mesken inşaat fonlarının erimemesi, Devlet mesken yardımları yapması ile mümkün olacaktır. Halbuki bugünkü devlet gelirleri muvacehesinde bu imkânsızdır.

Son olarak diyebiliriz ki memleketimizde sosyal mesken mevzuu hiç tatbik edilmemiştir. Bu maksatla ilk defa

1960 malî yılı bütçesine konan 15 milyon liralık tahsisat tasarruf mülâhazası ile kaldırılmıştır. Bu suretle bir yıl daha kaybedilmiş olarak ve tatbikatın vereceği derslerden mhrum kalınarak yeni bir yıla giriyoruz. Kanaatimizce yeni yıl bütçesine konulacak büyük ölçüdeki tahsisler ya hiç kullanılmıyacak (zira Bakanlığın bugünkü teşkilâtı, tecrübesi ve çalışmaları buna müsait değildir) ya da tahsisatı kullanmak gayretleri birtakım yanlış kararlara ve israfa sebep olacaktır. Sosyal mesken mevzuu çok çetin ve muvaffakiyete ulaşması ihtisas, gayret ve fedakârlık isteyen bir iştir. Aynı zamanda geniş tecrübe muvaffakiyetin kaçınılmaz bir şartıdır.

İç Borçların Konsolidasyonu

Gegen hafta içinde Millî Birlik Komitesinde, bütün ekonomimizin ve bilhassa İktisadî Devlet Teşekkülleri ile benzeri müesseselerin istikbali bakımından mühim olan konsolidasyon kanunu kabul edilmiştir. Bu konsolidasyona tâbi tutulacak borçlar Menderes hükümetinin yıllardır, iktisadî devlet teşekküllerinin, câri ve kapital açıklarını kapatmak üzere başvurduğu finansman usullerinden ileri gelmiş bulunmaktadır. Borç veren müesseselerin en başında Merkez Bankası gelmektedir. Merkez Bankasının kısa vâde ile verip hâlen donmuş hale gelen kredilerinin yekûnu takriben 5 milyar 800 milyon lirayı bulmuştur. 4 Ağustos 1958 de kabul edilen stabilizasyon politikası neticesinde Merkez Bankası'nın iktisadî devlet teşekküllerine kredi verme imkânları sıkı surette tahdit edilince, Menderes hükümeti Amortisman Kredi Sandığı, Emekli Sandığı ve İşçi Sigortalı Kurumuna geniş ölçüde başvurmaya başlamıştı. Amortisman Kredi Sandığı'nın açtığı kredi miktarı 720 milyon lirayı bulmuştur. T.C. Emekli Sandığından temin edilen kaynaklar ise 570 milyon lirayı, İşçi Sigortalı Kurumundan temin edilen kaynaklar da 217 milyon lirayı bulmuştur.

Konsolidasyon tasarısına nazaran, Merkez Bankasına olan borçları Hazinece 100 yılda ve binde yarım faizle ödenecek, diğerleri ise 25 yıl vâde ve yüzde altı faizle ödenecektir.

Ayrıca bazı iktisadî devlet teşekkülleri birbirlerine ve Hazineye birikmiş borçları vardır. Bunların takas

yolu ile mahsubu cihetine gidilecek, takas ve mahsubu mümkün olmayanlar, Maliye Bakanlığı ile ilgili borçlu ve alacaklı kurumlar arasında müştereken tesbit edilerek yukarıdaki usule göre tasfiye edilecektir.

Yukarıda mevzu bahis borçların tesbiti ile takas muamelelerine ait teknik meseleler üç ay içinde tamamlanacak ve Maliyeye yükelenilecek kat'î borç miktarı bu müddet sonunda meydana çıkacaktır. Şimdilik kanun Hazineye 7,5 milyar liralık tahvil çıkarma selâhiyetini tanımıştır. 3 aylık devrenin sonunda tesbit edilecek kat'î borcun 7,5 milyar altında kalacağı tahmin edilmektedir.

Hazine tarafından mezkûr borçların yüklenmesi neticesinde devlet bütçesine, faiz ve taksit ödemeleri için, yıllık 100 - 150 milyon lira arasında munzam bir yükün ilâve edileceği tahmin edilmektedir.

Konsolidasyon ameliyesi neticesinde, iktisadî devlet teşekküllerinin tam bir keşmekeş halinde bulunan malî bünyeleri bir dereceye kadar sıhhat kazanacaktır. Sermaye ve döner sermayeler bakımından günün şartlarına göre ihtiyaçları meydana çıkacaktır. Ayrıca kısa vâdeli borçları için ödedikleri % 6 gibi ağır bir faizden kurtulacaklardır.

Ancak, bundan böyle, iktisadî devlet teşekküllerinin bir daha aynı duruma düşmemelerini, sağlam malî ve ticarî usullere göre yürütülmelerini temin etmek de şarttır. Kanununun 16 ncı maddesi, Maliye Vekâletine, iktisadî devlet sektörünün ekonomi dahilindeki fonksiyonu ile malî, idarî, hukukî yönlerden gerekli islahat hakkında rapor verecek bir komisyonun kurulması ve ciblesini yüklemektedir. Yerli ve yabancı uzmanlardan teşekkül edecek bu komisyonun raporunu 6 ayda vermesi istenmektedir.

Ekim Ayında Dış Ticaret

Ekim ayına ait ithalât, ihracat neticeleri, FORUM'un geçen sayısında 1960 yılı son üç ayına ait yaptığımız tahminlerden de müsbet şekilde tecelli etmesi sevindirici olmuştur.

Ekim ayı ihracatı 288 milyon lirayı bulmuş ve böylece Eylül'e nazaran (216 milyon lira) 72 milyon lira yükselmiştir. 1960 Ekim ayının dolar olarak kıymeti 32 milyon dolar, geçen sene Ekim ayındaki ihracattan (22 milyon dolar) 10 milyon dolar fazladır. Bu sene ihraç edeceğimiz hububatın

eksik olmasına rağmen, elde edilen netice sevindiricidir. Gegen sene Ekim ayına nazaran ihracatı gelişmiş olan maddeler meyveler, canlı hayvanlar, madenler (krom, demir) dir. Pamuk ve bilhassa tütünde de artışlar vuku bulmuştur.

İthalâtın kıymeti ise 281,9 milyon lira, yani 31 milyon dolar olup, Eylül ithalâtına nazaran 66 milyon lira noksanıdır. Geçen sene Ekim ayında ithalâtımız 38 milyon dolar olduğuna göre, 7 milyon dolarlık bir azalma mevzu bahisdir. Azalmalar bilhassa nakil vasıtalarında ve çeşitli istihlâk maddeleri ile ham maddeleri ihtiva eden «diğer ithal malları» kategorisinde vuku bulmuştur. Buna mukabil, akar-yakıt ile ilâç ve boya ithalâtında artışlar vardır.

Ekim ayındaki dış ticaret hareketleri, dış ticaret bilânçosu bakımından sevindirici olmuştur. İthalâtın azalması ve ihracatın artması neticesinde 7 milyar liralık (0,77 milyon dolar) bir fazlalık başgöstermiştir. Halbuki geçen sene Ekim ayında 15 milyon dolarlık bir açık ile karşı karşıya bulunuyorduk.

Komünist Liderlerin Toplantısı

Kasım başında Rus ihtilâlinin yıldönümünü tes'it etmek üzere toplanan Komünist partileri lider ve mümessilleri, yıldönümü törenlerinden sonra dağılmayıp, üç haftadan fazla süren gizli bir konferans şeklinde toplanmaları çok manidar olmuştur. Konferansın hitamından sonra neşredilen tebliğin başlıca noktalarına aşağıda temas edeceğiz. Bu kadar uzun süren bir konferansın, şu sırada aktedilmesinin mânâsını belirtmeğe çalışalım.

1960 senesi ilk açılan yılların dünya tarihinde izlerini bırakacakları muhakkaktır. Asya memleketlerinden sonra Afrika devletleri birer birer istiklâl kavuşmaktadır. Birleşmiş Milletlerde sayıları ve nüfuzları gittikçe yükselen bu devletler dünya işlerinde tesirlerini yükseltmek üzere bir Asya - Afrika bloku vücutte getirdiler. Bu blok, şimdilik, hem Doğudan, hem Batıdan dostluk teminatı ve yardım teklifleri ile karşılaşmaktadır. Mühim olan dâva, istiklâllerine kavuşan memleketlerde dahilî iktisadî ve siyasî tekâmülün seyridir. Bu tekâmül, Batı usullerine göre, nisbî bir hürriyet içinde ve hiç değilse kısmen, hususî teşebbüs yolu ile mi, yoksa siyasî hürriyetten yoksun sosya-

list bir iktisadî nizam içinde mi olacaktır?

Şimdilik birçok yeni memlekette tek parti rejimi mevcut olup, sömürge devrinden miras kalan hukukî ve iktisadî nizam devam etmektedir. Mamafih istikbaldeki istikamet meçhûldür. Bu durum karşısında Doğu blokuna mensup devletler ile, bütün dünyadaki komünist fırkalarının tutumu ne olmalıdır? Anlaşıldığına nazaran, Sovyetler, bu memleketlerde yerleşmekte olan milliyetçi burjuva rejimleri desteklemeğe ve böylece Batıya yönelmelerine mâni olmaya taraftardır. Diğer yandan, başta Çinlilerin müdafaa ettikleri daha aşırı temayüller, burjuva rejimlerinin hiçbir suretle desteklenmesini istememekte, bu memleketlerde derhal sosyalist veya komünist rejimlerin yerleşmesi için çalışılmasını istemektedir. Toplantı sonunda neşredilen tebliğde sömürgeciliği takbih ile yetinilmiş olmasına rağmen, yukarıdaki mevzuların Moskova'da görüşülmüş olduğu muhakkaktır.

Diğer bir mesele de Doğu ve Batı blokları arasındaki münasebetlerin mahiyetidir. Malûm olduğu üzere, Kruşçev'in liderliği altında Sovyetler Birliği, bir müddettir, «Sulh içinde beraber yaşama» tezini desteklemektedir. Bu tez, nükleer harbin her iki taraf için büyük bir felâket olacağı hususuna istinat ediyor. Sovyetler, sosyalist veya komünist sistemlerin, kapitalist sisteme nazaran çok daha çabuk ilerlediğini ileri sürüyorlar. Onlara, Doğu, hem iktisadî, hem kültürel alanlarda Batının elinden hâkimiyeti alacak ve kapitalist sistem kendiliğinden çökecektir. Diğer taraftan, yine Çinlilerin temsil ettikleri bir görüşe nazaran, ileride, emperyalistler ile sosyalistler arasında harplerin vukuu daima mümkündür. Onun için, Doğu memleketlerinin sınıksız birleşmeleri ve hazırlıklı olmaları gerekir. Tabiatıyla, bu iki görüşten hangisi galip gelirse, Doğu ile Batı arasındaki umumî münasebetler de ona göre değişir. Harbin şart olmadığı görüşü hâkim olursa, sulh içinde beraber yaşama felsefesine göre temas ve münasebetlerin geliştirilmesi mümkün olur. Harbin mümkün veya muhtemel olduğu görüşü galip gelirse, her iki blok arasında silâhlanma yarışı devam edeceği gibi, daimî bir gerginliğin mevcudiyeti gayri kabili içtinap olur.

Moskova'da neşredilen tebliğde beraber yaşamının mümkün olduğu ilân

edildiğine göre, Sovyet görüşünün Çin görüşüne tercih edildiği anlaşılıyor. Sulh namına bu husus sevindirici olmakla beraber, tatbikatın ne suretle tecessül edeceği belli değildir. Mamafih, böylece yeni Amerikan Reiscumhuru Kennedy ile Kruşçev'i bir araya getirecek olan yeni bir Zirve Konferansına, Doğu tarafından yol açılmış bulunuyor.

Moskova toplantısının diğer şayanı dikkat bir hususu şudur: Şimdiye kadar ve bilhassa Stalin devrinde, komünizmin beynelmilel sahadaki politikası aşağı yukarı münhasıran Ruslar tarafından çizilmekte idi. Tek devletin,

hattâ tek adamın hegemonyası mevcut idi. 1948 de Doğu blokuna mensup devletlerin şiddetle Tito ve Yugoslavya aleyhine cephe almalarını bizzat Stalin istemişti. Bugün durum değişmiştir. Beynelmilel meselelerde Rusların tek başına karar verebilecekleri şartlar kaybolmuştur. Tek devletin diktası yerine devletler ve diğer komünist fırkaları arasında müzakere ve münakaşa usulü hâkim olmuştur. Moskova'daki toplantının üç hafta sürmesi çetin münakaşaların cereyan ettiğine delâlettir. Bu değişikliğin mânası büyüktür ve ilerideki olaylar üzerinde büyük tesirler icra etmeğe namzettir.

İncelemeler

Devletçilik Etrafındaki Tezat

Osman OKYAR

FORUM'un 159 ncu sayısının serbest sütun kısmında neşredilen bir yazıda Ali Kenan D.P. iktidarı devrinde Devletçiliğin gaye ve tatbikatı hakkında üzerinde durmamız gereken düşünceler ileri sürmüştü (*). Bu yazıda Ali Kenan'ın tezini kısaca hulâsa ettikten sonra bu mevzudaki düşüncelerimi ifade etmeğe çalışacağım.

FORUM'un 139 ncu sayısında devletçiliğe dair bir yazıda, millet ekonomisinin, bir yandan kâr-zarara bakmaksızın istihsalde bulunan bir devlet sektörü ile kâr gayesine müteveccih olan bir özel sektöründen mürekkep olmasının bir tezat teşkil ettiğini, bu tezatın ilelebet devam edemeyeceğini ve eninde sonunda, ayakta tutulmak istenen muhtelif ekonomi sisteminin parçalanmasına yol açacağını ileri sürmüştüm. Ali Kenan, zikredilen yazısında, bu tezatın esas sebeplerini ortaya koymaya teşebbüs etmektedir. Haklı olarak işaret ettiği üzere, yazısında bu tezatın sebepleri üzerinde tatmin edici izahat verememiş, daha doğrusu, kaynaklarını zikretmeksizin bu tezatın mevcudiyetini işaret etmek ve ekonomi üzerindeki tesirlerini tahlil etmekle iktifa etmiştir.

Bu tezat nasıl meydana geldi, eskiden beri var mıydı, yok muydu? Bu meseleler çok önemlidir, bunların araş-

tırılmasına, yazısı vesilesi ile, bizi sevkettiğinden, Ali Kenan'a müteşekkirim.

***

Şimdi Ali Kenan'ın tezini özetlemeğe çalışacağım. Kendisine göre, memleketimizde özel sanayi sektörü ile tarım sektörü ayrı tabakaların elindedir. Bizdeki devlet sektörü, hiç değilse D.P. iktidarı zamanında, batı memleketlerindeki devlet sektörlerinin aksine, sermayedar tabakanın değil, büyük toprak sahiplerinin elinde kalmış veya en azından, bu toprak sahiplerinin arzularına göre idare edilmiştir. Böylece, devlet sektörü, ziraî mahsullerin değerlendirilmesine ve ziraî kalkınma politikasının gerçekleşmesine hizmet etmiştir. Devlet sektörü ile toprak unsurları arasındaki ilgi, devlet sektörünün bilhassa hafif sanayi'e yönelmesi ve ham maddenin tarımdan gelmesi ile anlaşılır. Toprak unsurlarının hâkim arzularından biri de, iç pazarın, bu tabakanın çıkarlarına uygun olarak genişletilmesi idi. D.P. iktidarının taktiği enflasyon politikası buna yardım etmiş, ayrıca tarım mahsulleri hususundaki fiat politikası ve primler sayesinde, bu mahsuller değerlerini muhafaza etmiştir.

Ali Kenan'a nazaran, toprak unsurları böylece derebeylikten kapitalizm'e çıkarken özel sektör Milli Korunmanın tahditlerine tâbi tutulmuş ve enflasyonun çeşitli mahzurlu neticelerini yük-

lenmek zorunda kalmıştır. Müstakil siyasi şahsiyete sahip bulunmayan bu sektör müsavat ve aleniyet taleplerinde bulundu ise de bir işe yaramamıştır. Neticede, özel sektör ile devlet sektörü farklı tabakaların elinde bulunduklarından, farklı gayeler takip etmişler ve farklı «oyun kaidelerine» tâbi olmuşlar. Ali Kenan'a göre, bu kaideler arasındaki tezaadın ortadan kalkması için, özel sermayenin gelişmesi ve sermayedar tabakanın ekonomik hâkimiyeti toprak unsurlarından alması icabedektir.

**

Yukarıdaki satırlarda Ali Kenan'ın görüşünü özetlemeğe çalıştım. Görüldüğü üzere, bu tez, memleketimizde farklılaşmış tabakaların mevcudiyetine ve bunların siyasi hüviyet iktisap ederek olaylara, kendi çıkarlarına göre, tesir edebilecekleri faraziyesine dayanıyor. Ayrıca D. P. nin bu tabakalardan birini temsil ettiği, iktisadî siyasetini, temsil ettiği tabakanın menfaatine göre düzenlediği düşüncesi de mevcuttur. Anlaşıldığı üzere, bu ana görüş, kaynağını dialektik-materiyalizmden almaktadır. Oysa, bu görüşün memleketimizdeki olayları aydınlatmak hususunda fazla bir yardımda bulunabileceğini zannetmiyorum. Şöyle ki, mevzu bahis sosyal tabakalaşmanın ve sosyal sınıfların belirli bir şuur ve hüviyet kazanması vetiresinin memleketimizde henüz pek ileri gittiğini zannetmiyorum. Evet, bir yanda bazı büyük toprak sahipleri, diğer yanda da sanayi sahasında sermayedarlar vardır. Fakat bunlar dağınık, irtibatsız haldedir ve müşterek bir sosyal şura, müşterek gayelere sahip olacak bir seviyeye gelmemişlerdir. Hele müstakil siyasi hüviyetleri haiz olan ve bu hüviyeti kullanan sınıfların mevcudiyeti şüphelidir. Sonra her ne kadar Toprak Kanununun tehlikelerine mâruz bulunan bazı büyük toprak sahiplerinin desteğini elde etmiş ise de, D.P. yi sadece toprak unsurlarının mümessilliğini yapmış olan bir siyasi teşekkül olarak kabul etmek mümkün müdür? Pek zannetmiyorum. D.P. idarecileri, iktidarda kalmak üzere çeşitli zümre ve grupların menfaatlerini zaman zaman ön plâna almışlardır ve hiçbir suretle, sistematik olarak, tek bir zümre veya sınıfı temsil ve müdafaa etmek yoluna gitmemişlerdir. Zamana göre, kâh köylüyü, kâh hususî müteşebbisleri ve sermayedarları, kâh şehirli ve işçileri

tutmak istemişler ve tamamen oportünist ve zamanın şartlarına uygun görünen istikametler almışlardır. İstedikleri, iktidarda kalmaktan ibaret idi. Bu maksatla, ekonomiyi daima daha ileri götürdükleri intibamı yaratmak istemişler ve bütün tehlikelerine her çareye başvurarak sonuna kadar «açılma» siyasetine devam etmişlerdir.

**

İktidarlarının ilk yıllarında, enflasyonun ve Toprak Ofisine takip edilen fiat politikasının tarım sektörüne ve tabiatıyla büyük toprak sahiplerinin menfaatine uygun olduğuna şüphe yoktu. Hububat fiyatları dünya fiyatlarının çok üstünde tutuluyor ve enflasyonun ilk tesirleri dahildeki ziraî maddeler ile gıda maddeleri fiyatlarını yükseltmek oluyordu. Fakat 1955'ten itibaren enflasyonun makası, belirli şekilde tarım sektörü aleyhine çalışmaya başlamıştır. Bu tarihten itibaren sınaî maddelerin fiyatları sür'atle yükselmeğe başlamış ve kısa zamanda ziraî maddeleri geride bırakmıştır. Bu geri kalış bilhassa Toprak Ofisi tarafından tâyin edilen hububat fiyatlarında çok belirli bir hal almıştır. Fakat mesele bununla kalmamış, hükümet Millî Korunmaya istinaden, pamuk, zeytinyağ diğer bazı kuru sebze fiyatlarına narh koymak zorunda kalmıştır. Bu itibarla, enflasyonun ve Millî Korunmanın tamamen özel sanayi sektörü aleyhine ve tarım sektörü lehine tecelli ettiğine dair Ali Kenan'ın düşüncesini kabul etmeğe imkân göremiyorum.

**

O halde, devlet sektörü ile özel sektör arasında meydana geldiği tesbit edilen tezaadın sebepleri ne olabilir? Tezaadın, sermayedar tabaka ile toprak sahipleri tabakası arasında bir çelişmenin mahsulü olduğu tarzındaki izahı kabul edemeyeceğimi ifade ettikten sonra, bu mesele hakkında düşüncelerimi ifade etmeğe çalışayım.

Devletçiliğin kurulduğu zamanlarda, iktisadî devlet teşekküllerinin, müdebber tüccarlara uygun şekilde hareket etmeleri lüzumu, kanunda yer almıştı. Kurulmuş olan mürakabe sisteminin (Umumî Murakabe Heyeti) başlıca vazifesi bunu sağlamak idi. Denilebilir ki bir iki mühim istisna mevcut olmakla beraber, iktisadî devlet teşekkülleri 1950 yıllarına kadar bu prensibe az çok sadık kalmışlar ve vâki olan zararlar mütevazı olmuştur. Mühim o-

lan istisna kömür olmuştur. Hükümet, millet ekonomisi için kömürün ehemmiyetli olduğuna karar vererek satış fiyatının muayyen bir seviyeyi aşmaması politikasını yürütmüş ve bu politika kömür işletmeleri bakımından büyük zararlara sebebiyet vermiştir. Bu zararlar çeşitli kaynaklardan ve bu arada Merkez Bankası kaynaklarından karşılanmıştır. Mevzu bahis zarar, bilerek meydana getirilmiş ve belli bir fiyat politikasının mahsulü olmuştur.

1954 - 55 yıllarında başgösteren zararlar ise, D.P. nin, her ne pahasına olursa olsun iktisadî genişleme politikasını devam ettirmek arzusunun neticeleridir. 1950 - 53 arasında vuku bulan ziraî inkişaf 1954 de sona ermişti. O zamana kadar millî gelirdeki artışın başlıca sebebi olan ziraî istihsalin hızlı inkişafı birden durunca, ekonominin hareketini, sunî yollarla dahi olsa, devam ettirecek başka bir motor bulmak icabediyordu. İktisadî devlet teşekkülleri ve benzeri teşekküllerle yürütülen sınaî yatırımlar politikası sebebi bu oldu. Normal kaynaklar, bu yatırımları karşılamaya kâfi gelmediğinden geniş ölçüde enflasyona başvuruldu. Diğer taraftan, maliyetler durmadan arttı ve mamullerin satış fiyatlarını aştı. Bu yüzden, ikinci bir zarar kaynağı meydana geldi. Mu da câri açıklardan hâsil olan zararlar idi.

D.P. nin yatırım ve kalkınma politikası, gittikçe genişletilmek istenen yatırımların finansmanı ile maliyetlerin yükselmesi dolayısıyla meydana gelen câri açıkların finansmanı karşılamak üzere durmadan emisyonun artırılmasına ve kredileri genişletmeğe istinat ediyordu. D.P. nin dayanacağı başlıca husus ve memlekette propagandasını yapabileceği başlıca konu kalkınma ve yatırımlar olduğuna göre, bu sahalarda rücu etmenin iktidarı kaybetmek olacağı aşikârdı. Binaenaleyh, D. P. iktidarı, ilelebet enflasyona devam etmenin mümkün olamayacağını ve bu yolun memleketi felâkete sürüklediğini bildiği halde, iktidardan düşmemek için enflasyona devam etmiştir. Böylece, bütün iktisadî devlet sektörü, D.P. nin siyasi iktidarı terketmeme kararının bir vasıtası şekline düşürülmüş, bu sektör, gayesi malûm olmayan, zararları otomatik şekilde Merkez Bankası ve diğer finansman organları tarafından kapatılan bir müessese haline getirilmiştir.

Bu siyasi karar neticesinde, özel

sektör ile devlet sektörü arasındaki te-
zat belirmiş ve birkaç sene içinde hâd
şekle gelmiştir. Neticede bütün millet
ekonomisi, tarım dahil, köylüler dahil,
özel sektör dahil, sunî şekilde ayakta
tutulmak istenen bir devlet sektörünün
yükünü taşımaya mahkûm edilmiştir.
Tezadın meydana gelmesi, sosyal taba-
kalar arasında bir gelişmeden ziyade,

hâkim siyasî zümrenin bütün millet e-
konomisini ve bütün sosyal grupları,
çıkması mevut olmıyan bir fasit dai-
renin içinde bırakması olmuştur. Bu
davranışın sebebi de iktidardan düş-
mek endişesi idi.

(*) Bak. Ali Kenan, Devletçilik Üze-
rine II, Forum sayı: 159.

Anayasa Ön-Tasarısı Üzerinde Bazı Düşünceler

II

Münci KAPANI

Anayasa Ön-tasarısının bütünü üze-
rinde şimdiye kadar yapılan tenkitler,
başlıca, bu tasarının lüzumundan fazla
uzun, çapraşık ve teferruatlı olduğu
noktasında toplanmaktadır. Geçen ya-
zımızda (*) biz de aynı noktaya dokun-
muş ve esas itibarıyla bu tenkidin hak-
lı ve yerinde olduğunu işaret etmiştik.
Şimdi bu konuya tekrar dönmek ve top-
tan bir hükme varmadan önce «tefer-
ruat» bahsinde önemli bir ayırma ve
vasıflandırma yapmak lüzumunu du-
yuyoruz.

Doktrin sahasında umumiyetle hâ-
kim olan telâkkiye göre, kısalık ve öz-
lülük, bir Anayasanın başlıca mez yet-
leri arasında sayılır. Anayasa, sadece
bazı umumî prensipler koymakla ye-
tinmeli, bu prensiplerin işlenişini ka-
nunlara ve tatbikata bırakmalıdır, de-
nir. Şüphesiz bu görüş anayasa tekniği
bakımından nazarı olarak doğrudur.
Ancak, işin bir de pratik cephesi oldu-
ğunu unutmamak lâzımgelir. Anayasa-
nın uzunluğu veya kısalığı, özlü veya
teferruatlı oluşu, memleketin sosyal
bünyesi ile, siyasî kültür seviyesi ile,
demokratik geleneklerin köklülüğü ile
doğrudan doğruya ilgili ve bunlara sı-
kı sıkıya bağlıdır. Uzun bir hürriyet
tecrübesine, derin ve köklü bir demok-
rasi geleneğine sahip olan memleketler
pekâlâ kısa bir Anayasa ile yetinebilir
ve hattâ — İngiltere'de olduğu gibi —
yazılı ve şekli bir Anayasadan büsbüt-
tün de vazgeçebilir. Fakat, bu saydığımız
unsurların eksikliği veya zayıflığı
nispetinde, meydana getirilecek Anaya-
sanın etraflı ve biraz teferruatlı bir
şekil alması, bazan kaçınılmaz bir za-
ruret olarak kendini gösterebilir.

İşte, bu bakımdan, Onar Komisyo-

nu tarafından hazırlanan projenin, de-
mokratik düzenin kuruluşu ve işleyişi
ile, vatandaş hak ve hürriyetlerinin te-
minatı gibi temel konuları geniş ve de-
taylı bir şekilde ele almasını normal
karşılama lâzımdır. Başboş bir keyfi-
liğin, karanlık bir dikta rejimine yöne-
liğin kâbusundan yeni uyanmış ve bu
kâbusun ürpertilerini henüz iliklerinden
atamamış bir toplumun gelecekteki
siyasî yaşama düzeni yeni baştan çatılırken
bu hayatî konularda hassasiyet
gösterilmesi tabii olduğu kadar yerin-
dedir de. Nitekim, İkinci Dünya Har-
binden sonra meydana getirilen yeni
Alman ve İtalyan Anayasalarının ha-
zırlanışında da aynı hassasiyeti sezme-
mümkündür. Bu itibarla, Onar proje-
sine karşı yöneltilen «teferruata kaç-
ma» tenkidinin bu ana problemler bah-
sinde isabetli sayılmıyacağı düşünce-
sindeyiz.

Buna mukabil, «teferruat» tenkidi,
ikinci, üçüncü derecede konulara ve he-
le Anayasaya niçin ithal edildikleri da-
hi kolayca anlaşılmalıyan hükümlere
gelince tam bir isabet kazanmaktadır.
Burada Komisyon hakikaten hızmı a-
lamıyarak çok ileri gitmiş ve bir «tan-
zım humması» içinde, akla gelebilecek
bütün ihtimalleri birer Anayasa kai-
desi ile karşılamak yolunu tutmuştur.
Tasarının, «İdare ve Muhtar Müesseseler»
başlığını taşıyan altıncı bölümü
(M. 128-159), şimdiye kadar Anayasa
hukukunun normal çerçevesi dışında
kalmış olan bazı idarî meseleleri etraf-
lıca kavrayıp hükme bağlaması baki-
mından, idare hukuku sahasında ol-
dukça orijinal bir «kodifikasyon dene-
mesi» teşkil eder!

..

Fakat, tâli meselelerde tamamen lü-
zumsuz ve mahzurlu olan bu teferruat-
lı tutum, biraz önce de belirttiğimiz gi-
bi, ana meseleler bahis konusu olunca
bir kusur olmaktan çıkarak bir zarur-
ret, hattâ bir meziyet halini almaktadı-
r. Bu bakımdan, Onar ön-projesinin
en başarılı kısmının «Temel Haklar ve
Vazifeler» (M. 6-59) kısmı olduğunu
söyliyebiliriz. Tasarı — 1924 Anayasa-
sında olduğu gibi — bu hususta çok u-
mumî bazı prensipler koymakla ve
«hürriyetlerin sınırları kanunla tâyin
olunur» demekle yetinmiyerek, bu sı-
nırları mümkün olduğu nisbette bizzat
çizmeğe — ve kanun koyucunun dahi
aşamıyacağı bir şekilde çizmeğe — çalı-
şmıştır. Bu tutumun başlıca iki müs-
bet neticesi olacaktır. Bir defa, yasama
organına çok geniş, müphem ve elâsti-
ki yetkiler tanınmamış olacak; ikincisi
de, açık ve belirli prensip ve kriterle-
rin ışığında kanunların Anayasaya uy-
gunluğunun kazaî mütakabesi kolayla-
şacaktır.

İşte bu sebeplerledir ki, Onar tasa-
rısının temel haklar konusundaki titiz
ve teferruatlı davranışını — bir Fran-
sız tâbiriyle, «i» lerin üzerindeki nok-
taları açıkça koymuş olmasını — yeril-
meğe değil, övülmeğe değer görüyoruz.
Ve gene hiç değilse tasarının bu kısmı-
nı, Siyasal Bilgiler Fakültesi İdarî İ-
limler Enstitüsü tarafından hazırlan-
mış olan Anayasa Tasarısının aynı kıs-
mına üstün buluyoruz. Burada paran-
tez içinde şunu da belirtelim ki, nasıl
ki Onar Komisyonu tasarısının umumî
havasına aşırı bir «ihtiyatkârlık» hâ-
kim bulunuyorsa, S.B.F. İdarî İlimler
Enstitüsünün tasarısına da aynı dere-
cede aşırı bir «iyimserlik» hâkim bu-
lunmaktadır. Bu aşırı iyimserlik, bil-
hassa Temel Hakların çok umumî ve
çok lâkonik bir tarzda tesbit edilmişinde
göze çarpıyor. Meselâ, bu tasarıda vie-
dan hürriyeti gayet geniş bir prensip
şeklinde ifade edilmekle yetinilmiş ve
memleketimizin özel problemlerinden
biri olan din istismarını önleyici hiçbir
hüküm konmamıştır. Onar Komisyonu-
nun ön-projesinde ise, yiedan hürriye-
tine gerçek bir mâna kazandıracak ve
din konusunda sosyal baskıları bertaraf
edecek (hiç değilse azaltacak) hü-
kümleden başka, dinin fertler veya si-
yasî partiler tarafından her ne suretle
olursa olsun istismarını yasaklayan ve
cezalandıran hükümler de yer almıştır.

Diğer taraftan, Anayasa Komisyo-
nu tarafından hazırlanan tasarı, sosyal

ve iktisadî haklar alanında da ileri bir sosyal görüşün ifadesini taşıyan maddeleri ihtiva etmektedir. Ancak, söylemek lâzımdır ki, bu maddelerin birçoğu, doğrudan doğruya tatbik kabiliyeti bulunan müsbet hukuk kaideleri olmaktan ziyade, devletin bu alandaki müstakbel faaliyetine bir istikamet çizmek çabasıdır. Daha ileri gitmeyen az çok plâtonik mahiyette birer deklârasyondan ibarettir. Mamafih, aynı şeyi, İkinci Dünya Harbinden sonra kabul edilen modern Anayasaların buna benzer hükümleri hakkında da söylemek mümkündür.

★★

Buraya kadar olan sözlerimizden, Onar Komisyonu Öntasarısında Temel Haklar'dan gayri başarılı hiçbir kısmı yoktur gibi bir mâna anlaşılması. Tasarının en kuvvetli ve en başarılı tarafı olarak gördüğümüz bu kısmın dışındaki da övgüye değer bazı güzel noktalar yok değildir. Meselâ, siyasî partilerin statülerini düzenleyen maddelerle, Cumhurbaşkanı ile Meclis Başkanlarının tarafsızlığını sağlamak amacıyla güden maddeleri ve mahkemelerin bağımsızlığı ile ilgili hükümlerin birçoğunu bu arada sayabiliriz.

Netice olarak şunu ifade etmek isteriz ki, Anayasa Komisyonu tarafından uzun ve zahmetli doğum sancularından sonra ortaya konan esere — bazı kimselerce yapıldığı gibi — «ölü doğmuş çocuk» nazariyle bakmak doğru değildir. Gerçi, itiraf etmek lâzımdır ki, çocuk, bugünkü hâliyle pek sıhhatli görünmemekte ve ilerisi için büyük ümitler vâdetmemektedir. Fakat, yapılacak yerinde müdahalelerden ve bazı ameliyatlardan sonra, ileride sağlam bir bünyeye sahip olarak yaşama şansının kuvvetli olduğu söylenebilir.

Tasarı, herhalde Kurucu Meclisin çalışmalarına esas teşkil edecek bir değere sahiptir. Üzerinde yapılacak değişiklikler, öyle sanıyoruz ki, «ilâve» den ziyade «çıkarma» mahiyetinde olacaktır. Tâbir caizse, bazı lüzumsuz safra- ların atılması icabedecektir. Geçen yazımızda belirttiğimiz gibi, devlet mekanizmasının verimli ve sür'atli bir tarzda işlemesini engelliyen füzulî çarkların çıkarılması ve iera organının elini kolunu sınıksız bağlayan bağların biraz gevşetilerek hükûmete daha geniş bir hareket serbestisi tanınması gerekli görünmektedir. Bu arada, ikinci meclisin kuruluş tarzının değiştirilmesinin de en başta gelen işlerden biri olduğunu tekrar edelim. Kurucu Meclisin çalışmalarında, S.B.F. İdarî İlimler Enstitüsü tarafından hazırlanmış olan A-

nayasa Tasarısı da şüphesiz ki çok değerli bir yardımcı metin olacaktır.

Son olarak bir noktaya işaret edelim. Neticede kabul edilecek tasarı şekli ne olursa olsun, bunun herhalde değişmesi güç, «bükülmez» (*rigide*) bir Anayasa olmaması gerekir. Şimdiye kadar bu alandaki tecrübeler göstermiştir ki, fazla «bükülmez» Anayasalar, sonunda kolayca «kırılır» bir hâle gelmektedir. Anayasaların meydana getirdiği hukuk çerçeveleri, değişen sosyal ve siyasî realitelerin ağırlığını çekebilecek ve bu realitelere az çok kolaylıkla intibakı sağlayabilecek asgarî bir esnekliğe (*souplesse*) sahip olmalıdır. Yeni A-

nayasa ile, memleketimizde bazı müesseselerin ilk defa olarak kurulması düşünülmektedir. Bu müesseselerin tatbikatta işleyiş tarzından edinilecek tecrübelerle göre lüzumlu görülebilecek değişiklik ve rötüşlerin ileride fazla güçlüklerle karşılaşmadan yapılabilmesi mümkün değildir. Aksi takdirde, «kırk yıl değişmeyecek bir Anayasa yapmak» zihniyetiyle hareket edilirse, bu kaskatı Anayasa günün birinde ya boş bir kalıptan ibaret kalacak, ya da realitelerin baskısı altında «kırılacağı» için kaldırılıp atılacaktır.

(*) Bk. FORUM, sayı: 159.

Grivas ve «Yunan Millî Doğuş Hareketi»

Doğan ALP

EOKA lideri Grivas, son zamanlarda Yunanistan'da «Millî Doğuş Hareketi» adını verdiği geniş bir siyasî faaliyete girişmiş bulunmakta ve aşırı solcu partisi hariç, bütün muhalefet partilerini kendi etrafında birleştirmeye çalışmaktadır.

Yunan muhalefet partileri, dağınık ve çoğu zaman birbirleriyle çatışma halinde bulduklarından, zaman zaman iktidar partisi karşısında birleşmek lüzumunu hissetmişler, fakat bugüne kadar bir türlü birleşmemişlerdi. Bu durum karşısında politikacılar, şimdiye kadar hiçbir partiye girmemiş fakat Yunanistan'da ün yapmış bir kimse etrafında muhalefeti birleştirmeye düşünmüşlerdir. Bu bakımdan EOKA lideri, Yunanistan'a döndüğü günden beri, muhalefet partileri arasında birleştirici bir unsur olmağa teşvik edilmiş, Grivas da, daha ilk günlerden beri bu işe girişmeye hazır olduğunu hissettirmişti. Ancak, büyük parti liderleri onun etrafında birleşmeye pek hevesli görünmediklerinden hareket gecikmiştir.

Son zamanlarda siyasî liderlerin bazılarının birleşmek lüzumunu daha fazla hissetmiş olacaklar ki, Grivas, belki Türkiye'deki ihtilâlden de mülhem olarak, harekete geçmeye karar vermiş ve geçen Ekim ayında yayınladığı bir bildiri ile bu kararını kamu oyuna açıklamıştır.

Bu bildiride, «iç ve dış durumun dikkatli bir tetkikinden sonra, Yunan milletini tehdit eden iç ve dış tehlikeleri uzaklaştırmak için demokratik metodlarla geniş bir siyasî faaliyete girişmek kararına varıldığı» açıklanmakta, «milletin hayatî kuvvetlerinin bir «pan hellenique hareket içinde» birleşmedikleri takdirde Yunan halkının demokratik hürriyetlerinin, rejimin siyasî ve içtimai temellerinin, hattâ Yunanistan'ın milletlerarası durumunun tehlikeye düşeceği ileri sürülmekte ve aşırı solcu partisi hariç bütün muhalefet partileri ile Yunan milleti bu hareketi desteklemeye çağırılmaktadır. Gene aynı bildiride, hareketin, «açık bazı millî ve içtimai gayelere ulaşmak amacıyla barış-

çı bir ihtilâl şeklinde olacağı» bildirilmektedir.

Bu bildiriden sonra, Kasım ayı başında, Grivas, 17 madde halinde hareketin programını da açıklamıştır. Programda, Batı camiası içinde savunma ittifaklarına bağlı kalınacağı, idarî ve siyasî hiyerarşinin bütün kademelerinde mânevi bir temizliğe girişilerek «nereden buldun?» prensibinin uygulanacağı, yolsuzluklara, rüşvete, adam kayırmalara son verileceği ilân edilmekte ve ayrıca bazı köklü sosyal reformlar vadedilmektedir. Bu arada, işçiyi sömüren iktisadî oligarşinin yok edileceği, zenginlik ile fakirlik arasındaki derin uçurumun, sosyal düzensizliğe ve millî tehlikelere yol açtığı için azaltılacağı, serbest sendikalaşmanın sağlanacağı, sosyal sigorta hakkının devletçe temin edileceği, her ailenin bir mesken sahibi yapılacağı, göçmenleri yerleştirme işinin tamamlanacağı, çiftçiye kolaylık gösterileceği, meslek erbabının ve orta sınıf halkın üzerindeki malî yükün azaltılması gayesiyle masraflarda geniş bir indirim yapılacağı ve esash bir tasarrufa girişileceği bildirilmektedir. Ayrıca, eğitim işinin önemle ele alınacağı, memleketin merkezi ile diğer bölgelerinin gelişmesi konusunda mevcut eşitsizliğe kesin olarak son verileceği, ordunun herhangi bir blokun emrine sokulmayacağı, umumî yükü hafifletmek amacıyla, ordu gücü azaltılmaksızın askerî masraflarda kısmî yapılabileceği açıklanmaktadır.

Kısaca, Yunan milletinin bellibaşlı meselelerinin halledileceği vadedilmektedir.

Grivas'ın giriştiği bu harekete önce Venizelos'un liderliğindeki Liberal Parti katılmıştır. Öteki muhalefet partileri ise daha çekingen davranmışlardır. Fakat muhalefet partilerinin bazı ileri gelenleri Grivas'la buluşarak yeni hareketin teşkilatlanması meselesini görüşmüşlerdir. Bu görüşmelerde, yeni siyasî cereyana «Millî Doğuş Hareketi» adı verilmiş ve Grivas'ın 20 Kasımdan başlayarak Selânik, Doğu Makedonya

ve Batı Trakya'da geziye çıkması kararlaştırılmıştır.

Gerçekten Grivas, kararlaştırıldığı gibi, «Millî Doğuş Hareketi» ni hazırlayan sebepleri ve hareketin programını açıklamak üzere, Yunanistan içinde siyasî geziye çıkmış ve her gittiği yerde sert nutuklarla işe başlamıştır. Bu nutuklarında EOKA lideri, bir yandan fakir halkı kendine çekmek için «herkesin doyurulması» parolası ile işe giriştiğini, zenginler hâkimiyeti yerine bir halk devleti kurmak gayesiyle memlekete «yeni bir düzen» getirmeye çalıştığını açıklarken, öte yandan Yunan millî duygularını da âzami derecede körüklemeye çalışmaktadır. Daha ilk bildiride bütün Yunanlıların bir «pan hellenique» hareket içinde birleşmeleri gerektiğini ileri süren Grivas, hükümeti Yunan millî idealinin her zerresini yok etmeye çalışmakla suçlandırmakta ve sık sık Kıbrıs, Epir, Makedonya meselelerine dokunarak hem iktidara, hem de Yunanistan'ın komşularına çatmaktadır.

Kıbrıs meselesini, «Yunanistan'a karşı işlenmiş en büyük ihanet» olarak vasıflandıran Grivas, Batı Trakya gezisi sırasında sınırımıza yakın Orestia şehrinde söylediği bir nutukta, doğrudan doğruya Türkiye'ye karşı da dil uzatmaktan çekinmemiştir. Bir müddet önce Türk - Yunan sınırında öldürülen bir Yunanlı meselesini ele alan EOKA lideri, bugünkü idarecilerin cür'etkâr komşular karşısında millî şerefine ayaklar altına alınmasına müsaade edecek derecede boyun eğdiğini, fakat birkaç bin drahmi tazminat ödenecek Yunanistan'ın millî zararı aleyhine örtbas edilen bu gibi hâdiseler bir daha tehaddüs ettiği takdirde Yunanistan'ın asla boyun eğmeyeceğini söylemiş ve bir Yunanlı'nın tecâvüze uğraması olayı tekerrür ederse, Yunanlıların da mütecâvizin memleketine girerek herşeyi «altüst» etmesi gerektiğini ileri sürmüştür.

Öyle görülüyor ki Grivas, bir millî lider olmak hevesindedir. Solcu EDA partisi hariç, bütün muhalefeti etrafında birleştirip birleştiremeyeceği ve Yunan milletini arkasından sürüklemeye muvaffak olup olamayacağı şimdiden kestirilemez. Fakat ne olursa olsun, pan hellenisme duygularını körüklemekle işe girişen bu eski EOKA'cının hareketi herhalde yakından ve dikkatle takip edilmeğe değer.

Yiyek Keşgegümüzü, Sürek Eşşegümüzü

VI

HARMANDALIOĞLU

Dağlar dağlara karşı, dağlar ağalara karşı... Ağalar köylere karşı, kötüler, iyiyeye... Eskiler, yeniye karşı...

Eskiler için de bir köy, yeniler için de bir yol... Köy köye bağlı, köy ağaya bağlı... Yollar tozduktan, yolcu yolunda revan... Karakoçan'ın kölemiz köyüne gider ince uzun bir yol. Yollarda yalnızaklar. Yollar permer perişan. Doğunun oyküsü bu, Fatihler geçmiş, Yavuzlar geçmiş bu yollardan... Biz konuşmalarımıza devam :

Dedik ya, köyün adı kölemiz. Yolcunun adı?

— "Hadi geç, orasını begem..."

Yalnız tren değil, bu öyküler ülkesinde üzerimize üzerimize gelen o sıra dağlar da bizleri bıraktı. Şimdi kapkara dağların arasında alabildiğine geniş düpedüz bir yarık açıldı. Bu yarıkla beraber, yolcuların gözleri de açıldı. Önümüzde hiç bitmeyen cömert bir ova... MUŞ ovası...

KÖLEMİZ köylüsü Hasan Kaya Akbulut'la, bir otobüs içindeyiz. Öbür yanımda başka yolcular var. Kimi Bitlis'den, kimi Palu'dan, kimi Van'dan, kimi de Hakkâri'den. Onlar da tıpkı Hasan Kaya Akbulut gibi tek kelime Türkçe bilmiyorlar, ya da bildikleri kelimeleri yanyana sıralayıp tek bir cümle kuramıyorlar. Çoğu tünel işçileri. İçlerinde mahkemeden, şuradan buradan dönenler de var. Herkes kendi âleminde, bir eurenadır gidiyor. Hiçbirinin dilinden birşey anlamıyorum. Onlar da benim sorup sorduğularına, ya hiç cevap vermiyorlar, ya da omuz silkerek «Dünyada bizim dili bilmiyenler de varmış» der gibi, bön bön yüzüme bakıp gülüyorlar. Hele yanbaşımdaya kaytan bıyıklı, sivri kafalı bir delikanlı var ki, ben birşeyler sordukça ürkek bakışlarını üzerimden ayırmıyor. Anlıyorum ki, —on yedisinden fazla göstermiyen— bu geyimli kuşamlı köy delikanlısı da tek kelime Türkçe bilmiyor.

Anlamadığım bu dildeki konuşmaların ardı arkası kesilmiyor. Bindığımız araba, gürültüsü - zırlıtısı bol küllüstürün biri. Bozuk-düzen yollarda bizleri zıp zıp zıplatmaktan başka bir hüneri de yok. Yalnız zıplatsa iyi, bir de bakıyorsunuz «Zank» demiş yolun ortasında kalıvermiş. Bu bozuk-düzen yolların bitip tükeneceği yok. Üç adım gitmeden araba tekrar bozuluyor. Bu defa da su kaynatıyor. Doğu'da düzenli çalışan ne var ki zaten, bu ülkenin yalnız güneşi vaktinde doğup vaktin-

de batıyor. Bakıyorsunuz, ondan ötesinin hiçbir şeyde acelesi yok. Hani, deveye «boynun neden eğri» diye sormuşlar da, «merem doğru?» demiş.

Yolcular birbirinin kulağına fısıldıyor:

— «Belediyenin tarifesi dört lira ama, bizden 7,5 lira apardı. Hele bir Tatvan'a varalım da...»

Bir iki homurdandıktan sonra, bu çilesi bol yollarda bu fiat faslı da, unutulup gidiyor.

Bazen dil bilmemek ne iyi, diğer bütün Hassolar gibi bizim yol arkadaşısı Hasso da taş olmuş susuyor... Bu susmaların, zehirli bir burğu gibi insanın içine işleyen bir yanı var. Öyle ya, eline girip çıkan paraları, «Ben ne bilir, çavuş bilir.» diyen tünel gündeliklerinden bile habersiz yaşayan sayısız Hassolar, Memolar... Elim omuzunda:

— «Haydi kardaşlık bir türkü söyle diyorum. Acı acıya, su sancıya.»

Hasan Kaya, ne demek istediğimi işaretlerinden anlıyor. Sırıtıp kırıtmadan hemencecik eli kulağına atıyor, sesini kapıp koyuveriyor..... «Diley... diley.....» kendi dilinde bir türküyü başlıyor. Sonra başka birine, başka birine geçiyor «Diley» li türkülerin arkası bir türlü bitmiyor...

Hasan Kaya, ne söylüyor, neler söylüyor bilemiyorum. Yanındaki hemşehrileri onu durmadan alkışlıyor, onlar alkışladıkça Hasan Kaya Akbulut da coşuyor, sesi yükseliyor, alçalıyor, iniyor, çıkıyor. Hasso'nun tıpkı, Doğu'nun dağlarından boşalan berrak suları gibi gür, dokunaklı bir sesi var. Yol arkadaşım her türkünün sonunda «Oldu mu? Beğendin mi?..» der gibi gözünün altından beni süzerken, geri sıralarda oturan ortaokul şapkalı hemşehrileri, ikide bir Hasso'nun koltuğuna dürtüyor:

— «Hadi hadi Ankara'yı hak ettin

Haso, diyor. Ağabeyi sana orada...»

— «Bizim kızlarımız güzel sesli oğlanlara bayılır.»

Bunun üzerine Hasso, biraz daha yanma sokuluyor. Davranışlarından belli ki ağzından çıkan sözü sağlam kazığa bağlamak istiyor. Aklına bir şey gelmiş gibi ara sıra türkü aralarında duraklıyor, yüzünü benden yana çevirerek sayıklarcasına:

— «Bende dil yok, he vallah! diyor. Bende okuma yok, he vallah! diyor, ben de...»

Sonra gözleri gözümde:

— «Sen bana baba olur, sen bana aga olur. Ben orada dil öğrenir, ben orada okuma öğrenir. Ben orada her bir şey öğrenir.»

Birden tıkanıp kalıyor, bir süre susuyor. «Ya sözünü tutmazsan, ya beni götürmezsen», der gibi şüpheli şüpheli gözümün içine bakıyor, geriden yaşlıca bir hemşehrisi, uzun uzun bir onu, bir beni süzdükten sonra kendi dillerinde bir şeyler konuşup, gülüşüyorlar.

Onların kırık-dökük konuşmalarından yalnız şu iki cümlecığı seçip çıkarabiliyorum:

«Yiyek keşgegümüzü, sürek eşşegümüzü...»

Bu sözü, birkaç defa tekrar ettiriyorum. İçimizde işi matraha alarak gülenler bile var. Amma, nedense bu söz, bana fazla dokunuyor.

Yol ayrımında otobüsümüz «zank!» deyip duruyor. Şoför muavini:

— «Tünele gidecekler!» diye bağıyor.

Hasso'dan başka diğer bütün işçiler, birer ikişer karakeçeden yapılmış yorganlarını sırtlayıp otobüsten aşağı atlayı atlayıveriyorlar! Bakıyorum, Hasso'nun hiç de inmeğe niyeti yok. Bir yerdeki arkadaşlarına, bir bana bakıyor. Sararıp sararıp geçiyor. Söyleyecekleri bir şeyler var amma, boğazında tıkanıp kalıyor.

İçerden, otobüsümüz kalkarken arkadaşlarına yukarıdan aşağıya bir el sallıyorum:

— «Haydi, sizlere uğurlar olsun, diyorum. Hasso bu gün benim misafirim olacak. Yarın sabah erkenden onu size gönderirim.»

Yol arkadaşım memnun. Bakıyorum, gözlerinin içi gülüyor. Yüzündeki sarılık dağılıyor. Bana biraz daha yaklaşıyor, daha dostça bakıyor.

— Eh, diyorum, gelmişleyin bu köylü çocuğunu, bir gezdirip tozduayım. İkimiz de bu kasabanın garibiyiz.

O akşam, hep Hasan'la beraber gezip dolaşıyoruz. Lokantaya beraber gidiyoruz. Gazinoda beraber oturuyoruz. Vakti gelince, Hasanı bir defa da sinemaya götürüyorum. Her halinden belli ki, Hasso'nun yolu buralara ilk defa uğruyor. Lokantada bir masada çatal kaşıkla ilk defa yemek yiyor. Sinemaya ilk defa giriyor. Burası, Hasan'ın ilk gördüğü kasaba. Kasabayı aydınlatan elektrik ışığından, Vangölü'nde yüzen vapurlara varıncayadek o, herşeyi ilk defa görüyor. Her gördüğü şey karşısında bu köylü çocuğu, bazan büzülüyor, bazan sıkılıyor, bazan hop hop sığıyor. Belli ki söylemek istediği, sormak istediği çok şeyler var. Bu konuşmak istediği şeyler, dudaklarına kadar geliyor. Kızarıyor, bozariyor; sonunda tikanıp kalıyor.

Yalnız, onun üzerine basa basa, zorlukla tekrar ettiği birkaç kelime var:
— Ben, diyor, Ankara, diyor. Dil, diyor...

Onun ne demek istediğini kavriyorum. Sırtında keçe yorgan, elinde bavulum, yanyana yürüyoruz...

Vapur işletmesinin Vangölü'ne karşı, pırl pırl yanan bahçeli otelindeyiz. Ben bavulumu odacıya verip de yol arkadaşına da tünel garajlarında bir otel bulmak için dışarı çıktığım zaman:

— Nasıl buralar Hasso? diyorum, sizin köye benziyor mu?

Bol ışıklı, Vangölünün ılık gecesinde Hasso'nun konuşmaları, biraz daha açıklık kazanıyor. Bir elektrik ışıklarının donattığı bahçede gülüşüp-fingirdeşen çiftlere bakıyor; bir Vangölü'nün ortasına oturmuş vapurlara bakıyor; o, gene ikına sıkına dilinin döndüğü türkçesi ile:

— Ağbey, diyor, bizim köy, diyor, hep taş, hep taş, hep kara hep kara... Buralar ışık, buralar şey... Buralar cennet. Bizim köy cehennem. He vallah! diyor.

Sonra, «beni bırakıp gitme» diyen bir bakışla, iyice yanına sokuluyor.

— Ben Ankara, diyor... Ben dil, diyor... Sonra birden tikanıp kalıyor.

Hasso'daki bu tikanıklık, bana da geçiyor. Zaten, bu ülkede yıllar yılı boşa akıp giden sulardan başka tikanıp kalmanın ne var ki...

Yol arkadaşına, garajlarda güç-belâ bir otel bulup da ayrılacağımız sıra, elimi uzatıyorum. O, sıkıca dudaklarını elime yapıştırıyor. Bakıyorum, elimin üzeri ıslak ıslak.

— Ben, diyor, tünelde para kazanacak. Sonra Ankara'ya gelecek, orada

dil, orada okuma, orada... Sonra, tikanıp kalıyor. Belli ki ağlıyor.

Yol arkadaşımı dostça kucaklıyorum. Tam ayrılacağımız bir sıra, Hasso, aklına birşey gelmiş gibi olduğu yerde duraklıyor, elini koynuna atıyor, cebinden allı basmadan dikilmiş, boncuk işlemeli bir kese çıkarıyor; olanca parasını avuçlarının içine boşaltıyor.

— Bu ne Hasso? diyorum.

— He vallah, bu paraları sen alacak.

— Sonra ne olacak?

— Yemek senden, sinama senden, her birşey senden. Bu paralar senin olacak.

Sayıp bakıyorum, topu topu 85 kuruş. Paralarımı torbasına doldurduktan sonra, cebimden bir yedi buçuk lira da ben çıkarıp bu paraların üzerine ekliyorum.

— Sen bunları da al kardeşlik, otel var, sabah tünele gitmek var. Orada yemek var.

Sözlerimden birşey anlıyor mu, anlamıyor mu? o, büyük bir ayıp işlemiş gibi yüzü yerde kızarıp-bozariyor, bir şeyler söylemek istiyor; ağır ağır yüzünü yerden kaldırıyor.

— Ben öyle ise Ankara'ya gelmez, he vallah! diyor. Hep para sen, hep para sen, ahçı sen, sinamo sen, benden yoh bişey... Ben sana darıldı..

İçimde bir tikanıklık. Gözlerim dolu dolu, elim Hasso'nun omuzunda, para torbasını zorla cebine yerleştiriyorum.

— Sen bunları alıp harcamazsan,

ben de sana darıldı kardeşlik, diyorum. Şimdi git tünelde çalış, babana para kazan, kendine yol harçlığı kazan. Ben seni sonra, mektupla Ankara'ya ister. O zaman borcunu ödersin sen. Haydi hoşça kal.

Hasso ile bir defa daha kucaklaşıyoruz.

O günden bu yana, gözlerim hep doğuda; kafamın içi, geçit vermez kara kara dağların arasında kapanıp kalmış, Hasso'lar, Memo'larla meşgul...

Biliyorum ki, Hasan Kaya Akbulut, çalıştığı tünelden çavuşun eline kıştırıldığı üç-beş kuruş parayı alarak çoktan köyüne dönmüştür. Ama, gene biliyorum ki, olanca ömürleri beklemekle geçen tüm Doğulu hemşehrilerim gibi onun da gözleri Ankara ufuklarında, bir mektup, bir haber, bir kurtuluş bekliyor... Bu kurtuluş nereden gelecek, bu haberi kim götürececek onlara...

Yüz yıllar boyu, ihmâl ettiğimiz bu ülkenin insanlarından — bizlere güvensizliklerinin, bizlere küskünlüklerinin açık-saçık bir ifadesi olan — «Yiyek keşgegümüzü, sürek eşşegümüzü...» sözünün, daha uzunca bir süre, başımıza tokmak olmasını istemiyorsak,

— Başlıyalım mı, başlamıyalım mı?

— Yapalım mı, yapmıyalım mı?

gibi sonu gelmez, dipsiz tartışmaları bir yana atarak, yurdun bu köşesinde okuma-yazma seferberliğiyle birlikte, derhal geniş yatırımlı, iş ve çalışma seferberliğine geçelim. Geçelim ki, Doğu'nun küskün yüzü gülsün, karabahtı ak olsun...

1 TALIHLİYE
6 DAİRELİ
APARTMANIN TAMAMI

30 ARALIKTA
cem'an

3

1 TALIHLİYE
3 DAİRELİ
APARTMANIN TAMAMI

26 TALIHLİYE
26 APARTMAN
DAİRESİ

ayrıca
1.600.000 LİRALIK
PARA İKRAMİYELERİ

MİLYON

her 200 liraya 1 kur'a numarası

TÜRKİYE

\$

BANKASI

paranızın... istikbalinizin emniyeti

Serbest Sütun

Olaylar Karşısında

Şakir ALP

Yalnız davalara el koymak kâfi değildir. Onların çözüm tarzı ve çözecek kişilerin fikir yapıları, olaylar karşısında davranışları da en azdan, davanın, derdin kendisi kadar önemlidir. Bunların hayata geçirilmesinde ele alış tarzı, davaları ele alanların samimiyetini ve ele aldıkları davalara karşı inançlarını da belirtir. Örneğin: olayları geleneklerin diriltilmesiyle, Kur'anı Kerimin hadisleriyle veya ırkı özellikleriyle yorumlayan kişiler Toprak reformunu, eğitim seferberliğini, hekimliğin ve ağır endüstrinin devletleştirilmesi davalarını gerçekleştiremezler. Tersine olarak, olayları, maddî, manevî meydana geliş koşulları içinde, olumlu bilginin ışığında yorumlayıp çözmeyi alışkanlık haline getirenler de toplum dertlerini mesceitler, imanhatip okulları ve medreseler açmakla gelenekçiliğin ve ırk üstünlüğünün soyut mantığıyla yorumlayıp hayata geçiremezler. Gerçek aydın, asılsız inançların ve yaşama kabiliyetlerini yitirmiş geleneklerin diriltilmesini sağlayacak pratik imkânların yok olduğunu bilir." Zaman ve mekânın değişmesiyle ahkâmın da değişeceğini" beyan eden "Fıkıh"ın özlü sözü Muhammet'e atfedilir. Bu akıllı insan, değişmeyen tek gerçeği bu derece özlü ifade edince, bâtil fikirlerin ve geleneklerin diriltilmesi çabasında bulunan çömezlere ne demeli!.

Biz, Ortaçağ geriliğini canlandırmak istiyorsak sağcı, yani gerici bir kadroya, modern ekonomi düzeninde "Sosyal adalet"e dayanarak teşkilatlanmak istiyorsak toplumcu ve devrimci bir kadroya güvenmek zorundayız.

Kişisel ihtiras ve politik gayeleri maskeleyerek toplamların derdini bayrak yapmak, sonra da o dertleri samimi olarak çözüme yeteneğinde olanları hapishane ve benzeri yerlere toplayarak, ilân edilen ilkelerin tam tersi görüş ve kabiliyetteki kişilerle kendi çıkarlarının ortamını sağlamak...

İşte Nasyonal sosyalist Hitlerlerle, Türkes ve bir-iki arkadaşının "Ülkü ve Kültür Birliği" tasarısıyla açığa çıkan politikanın belirli çizgileri... En berbat diktatörlüğe giden yol! Diğer eski komite üyelerini bu iddianın dışında sayar ve arılığını kabul ederiz. İnsanın aklına çok garip düşünceler de geliyor, kendi kendime: "sakın, diyorum, geriye kalan 8-10, gerçekten vatansever genç insanlar, çok isabetle parmak bastıkları Toprak reformu, Hekimliğin sosyalleşmesi, Ağalığın ciddi olarak tasfiyesi ve Eğitim seferberliği gibi ana davaların kurbanı olmasınlar..."

Mevcut kanunlar önünde suçlanmamışlar, üstelik Tevfik İleri gibi birisinin Millî Eğitim Bakanı, Saidi-Kürdi ve Necip Fazıl Kısakürek'in yol gösterici ve Peyami Safa'nın nazariyecisi, Ali Fuat Başgil'in müşavir olduğu düşükler devrinde serbestçe kürsü işgal edip, öğretim üyeliği yapan insanlar, hür ve olumlu bilgiye dayanarak demokratik düzenin geldiğini müjdeledikimiz ve toplum dertlerinin özellikle ele alınacağını beklediğimiz bu mutlu devirde, kulak fısıltısı, bir kaç aşağılık hafiyenin jurnalleriyle kürsülerinden olsunlar ve ömürleri boyunca görevlerine dönemesinler!.. Gelin de inanın, ortada olup bitenlere...

Halbuki biz, hür şartlar içerisinde, "Sosyal adalet"e giden toplumcu bir ekonomi düzeninin sağlayacağı en yüksek seviyede verimli bir üretime ulaşmak istiyoruz. Kurtuluş ve emniyetimizi orada görüyoruz. O halde böyle bir düzenin kurallarını, ilkelerini belirten basına ve bu kuralarla, ilkeleri gerçekleştirecek yetenekteki kişilere ihtiyacımız var demektir. Eğer biz muhtaç olduğumuz ve aradığımız kadroyu düşükler devri müesseselerinin değer ölçüleriyle veya onların arıtlamalarıyla ayıklayıp bulmaya kalkarsak gelişmelere düşmekten kendimizi kurtaramayız. Onların değer ölçülerinin kendi düzenlerine, kendi rejimlerine ve kendi çıkarlarına göre, bizim değer ölçülerimiz de kendi ilke ve davranışlarımızla ve kuracağımız yeni düzenimize göre olacağı, olması lâzım geleceği tabiidir.

Forum Yayınları Seri No : 2

İngiliz Demokrasisine
Bakışlar

Münci KAPANI

Fiyatı : 250 Kuruş

Kitapçılarda arayınız
Posta pulu mukabili Dergimizden
gönderilir.

Kitapçılara, % 20 iskontolu

Gecekondu Problemi Üzerine

B. Turgut E.

(Gecekondu) problemi yurt çapında sosyal bir dâvamızdır. Bu problemi dâva olarak ortadan kaldırmak, dosyasını yok etmek mümkün değildir. Tek çıkar yol bu dâvanın yargısını yapıp bir karara bağlamaktır.

Gecekondu dâvası sosyal ekonomik gelişimin kaçınılmaz bir sonucudur. Bu sebepten ona karşı gitmekle giderilmesi düşünülemez. Tam tersine bu akımı düzenlemek, sağlam, düzgün bir ark içerisine alarak zararını önlemek gerektir.

Köylerinde bir geçim yolu bulamadıkları için kendilerini şehre atan bu ailelerin geldikleri bölgelere, geliş zamanlarına, hatâta geliş nedenlerine göre bir incelemesini yapmak faydalı jeo-sosyal bilgilerin elde edilmesine yarayacağı gibi pek beğenilmez bir uğraşı da olacaktır. Yalnız detayları her ne olursa olsun köyden şehre doğru gelişen bu akının nedeni tektir; birbirinin de benzeridir:

Yurdumuzda doğan çocukları küme küme öldüren büyük salgınların önlenmiş olmasından ötürü büyük bir nüfus artışı vardır. Köylerde ise verimli topraklar, sanıldığı kadar tersine, artan nüfusu besleyemeyecek kadar daralmıştır.

a) Parçalana parçalana toprak en küçük bir çiftçi ailesini bile besleyemeyecek hale gelmiştir. Örneğin, benim çocukluğumda iki çift öküzle işliyebilecek kadar toprağı olan bir çiftçi evinin toprağı şimdiki en az 3-4, ya da 5-6 parçaya bölünerek yarım, ya da çeyrek öküzü idare edemeyecek duruma düşmüştür. Tarımı motorize etme denemesinin bugünkü acıklı sonucunun önemli nedenlerinin biri de budur.

b) Onlarca yıl gübresiz ekile ekile toprakların verimi de bu oranda azalmıştır.

Yolların, taşıt araçlarının bollaşmasından dolayı artan geziler, yayın, radyo, okul gibi modern uygarlık araçlarının etkisi ile yaşama gereçleri de birdenbire artmıştır.

Bütün bu nedenler yüzündendir ki köy kabının sınırları artık köylü sıvısını almıyacak derecede küçülmüştür. Bu taşmayı önleyecek başka bir çıkar yol da yoktur gibidir.

Şu halde yapılacak iş bu akımı boş yere durdurmağa çalışmak olamaz. Aksine çalıyı sapı doğrusuna sürükleyerek onu en kolay yerleşebileceği gediğe kadar götürüp koymaktır.

Günlük gazetelerde zaman zaman bu büyük yurt dâvasını çözmek yolunda çeşitli öğütler verilmekte ise de bunların çoğu olumsuz soyundandır; "Toprak bastı

parası alınması.", "Geldikleri yere geri çevirilmeleri." gibi.

"Çok katlı, çok dairesel lojmanlar kurup uzun süre ile gecekonduculara verilmeli." gibi olumlu fakat pek güç olanlarına da raslanmaktadır.

Her şeyden önce şu gerçek benimsenmedikçe olumlu çareler düşünmek de mümkün olamaz.

(Gecekondcu) cu dediğimiz köylü aileleri dalından kopmuş olgun bir meyva gibi artık köylerinden kopmuşlardır. Onları yeniden koştukları ağaca tutturmağa çalışmak birer tabiat kanunu sayılması gereken sosyal ekonomik kanunları hiçe saymaktadır.

O halde tek çare bu dāvaya olumlu metodlarla bir çıkar yol aramaktan ibaret tir. Bu gerçekten başlayarak bizim düşündüğümüz çözüm yolu şudur :

Nasıl ki uzay içerisinde büyük güneşler vardır. Gizli bağlarla uydularını tutarlar. Işık, ısı göndererek yaşayım sağlarlar...

Büyük şehirleri de birer güneş gibi benimseyip çevrelerinde (Gündüzkondcu) uyduları kuralım. Herbir (gündüzkondcu) uydusu şehrin bugünkü onarım plânları sınırları dışında, bazan kilometrelerce uzakta olsun. Bu gündüzkondcuları üç ana bağla şehre bağlayalım :

- Bir yol,
- Bir su borusu,
- Bir elektrik hattı...

Biner veya beş biner evlik olan bu uyduları alan, okul, hükümet konağı, sosyal kurumlar gibi yapıların yerlerini de ayrı ayrı parselleyelim. Parselleri numaralandıktan sonra 20 yıllık süre ile gecekonduculara verelim. Ondand ötesine de hiç karıştırmayalım.

Parselleri merkezden başlayarak vereceğimiz için birkaç yıl içinde ne olur bilir misiniz?

Şimdiki yürek paralayan gecekondcu mahallelerinin yerine aydınlık büyük, düzgün, iç açıcı gündüzkondcu uyduları doğar.

Belediyeler ve hükümet bundan öte üzerlerine hiçbir sorum ve yüküm almasınlar.

METİN AND

Kuk Gün Kuk Gece

Eski donanma ve şenliklerde
Seyirlik Oyunları

TAÇ YAYINLARI

P. K. 1126 - İSTANBUL
100'e yakın minyatür ve gravür...
Kuşe basılı
renkli kapak - 15.— T.L.

Bütün kitapçılardan ve FORUM
Dergisinden temin edilebilir.

Ödemeli gönderilir.

800 evli olan benim köyümde yalnız on tane çeşme vardır; su sıkıntısı diye bir şey duymadım. Konya ovasında suyu elli metre derinlikteki tek bir kuyudan alan 800 evli köyler vardır. Şehirde uzatılacak tek bir ince boru ile bu gündüzkondcu uydularına yirmişer, ellişer mahalle çeşmeleri konsun.

Plâtonik bir duyarlılıkla: "Aman efendim, bu çağda her evinde su bulunmayan bir yerde uygarlık olur mu?" demeyiniz, olur.. Bugün dört büyük şehrin ana mahalleleri dışında hangi Anadolu kasabası, hatâ şehri başka türlü yaşamaktadır.

Zaten şimdiki on binlik gecekondcu mahallelerinin hangisinde su ihtiyacı bir dert olmaktan çıkmıştır?.. Benimle birlikte geliniz de size kuyu veya mezarlık çeşmeleri başlarında her gün tekrarlanan öyle su tenekesi kavgaları göstereyim ki size Muhammer Karacayı, Abra Kadabra'yı bile unuttursun. Oysa ki bizim gecekonducuların hepsi köylüdürler, ezgiye katlanırlar, kanaatkâr, dayanıklı adamlardır..

Bu gündüzkonducuların çoğu belki de buldukları yerlerdeki kaynak sularından da faydalanmayı bileceklerdir; tıpkı köylerde olduğu gibi...

Şehirde uzatılacak stabilize veya asfalt tek caddede belediyelerin taşıt işletmesi de gerekli değildir. Buralarda yerleşen bir çok yurttaş, sonra da yerli belediyeler bu yoldan gelir veya geçim sağlamak yollarını da bulacaklardır. Bugün Kayserinin yakın dolaylarındaki köylerde olduğu gibi düzgün otobüs servisleri kuracaklardır. Her sabah bu uyduların bütün işçilerini iş yerlerine getirip bırakacaklar, akşam da alıp evlerine götüreceklerdir.

Şehirde uzatılacak bir tek elektrik hattı ile bu uydulara ışık sağlanabileceğini de sanıyorum. Çünkü bugünkü büyük şehirlerimizin çoğu büyük enerji kaynaklarına dayanmaktadır. Olmasa bile bizim gecekonducular alçak gönüllüdürler, şimdilik gaz lâmbası ile de idare ederler.

Önce bu uydularda kurulacak evler çok düz, gösterişsiz olacak, fakat zamanla modernleşe modernleşe birer büyük şehir mahallesi haline geleceklerdir. Çünkü, yarın yıkılıp harap olacak, korkusu ile bugünkü gecekonducular yalnız bir tek geceğin içinde ancak birer kümes yapıverip başlarını sokmayı düşündüklerinden yaptıkları nesnenin ne olduğuna bile dikkat edememekte idirler. Halbuki bu adamlar bil seler ki yaptıkları yıkılmıyacak, kendileri ve çocukları için süresiz birer yuva olacaktır, o zaman inanın ki daha gösterişli, daha kullanışlı, daha elverişli evler yapacaklardır. Bugün olmasa bile yarın evlerini modernleştireceklerdir.

Böylece bugünkü gecekondcu derdi en az yirmi beş yıl için tedavi edilmiş olacak, o zamana kadar artık, belki de dünya milletleri ile birlikte, doğumun kontrollü yoluna gidilip dāva kökünden çözülmüş olacaktır.

Beni bu konu üzerinde düşündüren nedene gelince: Yirmi gündür egleşmekte

olduğum Ankarada bir gecekondcu mahallesinde bir gecekondcu ailesinin misafiri bulunuyorum. Radyoda, gazetelerde yayınlanan çeşitli bildiri ve yasaklar karşısında da yine gecekondcu dramının bir köşe karmaca halinde nasıl her gün oynanmakta devam ettiğini görmekteyim.

Padışahlık devrinin (kolcu-tütüncü) kovalamacısı bu dramın yanında hafif bir salaş tiyatrosu komedisi gibi kalır.

Kudret Gazetesi ve İrtica

Turgut AKIN

CKMP, nin organı olarak 12 Ekimden beri yayınlanmaya başlayan Kudret Gazetesinin tutumunu eleştirmek erken sayılırsa da "ölecek çocuk .....sından belli olur" cümlesinden hareketle bunu gerekli sayıyoruz. Kudret Gazetesi en şanslı bir devrede yayınlanmakla çoğunluk bir okuyucu kitlesi bulmakta gecikmeyecek. Nitekim, 17 Ekim sayısında yüzbin'in üstünde satış yaptığını ilânla Kudret'in rekor kırdığını okuyoruz. Biz peşinen; CKMP, ne ve tutumuna karşıt olarak bu yazıyı kaleme almadığımızı belirtelim. Bizim karşıt olduğumuz yönü, bu gazetenin; dolayısı ile CKMP, sinin muhafazakâr parolası adı ile, ahlâk, fazilet, din maskesi altında çöreklenen kılıcı mürtecilere kucak açmasıdır. Bir parti tüzüğünde en demokratik maddelerin yer alması, insan haklarına saygı gösterilmiş olması yeterli değildir. Aynı maddeler aşağı yukarı DP, tüzüğünde de var idi. Sonunun ne olduğunu biliyoruz.

Bizce; CKMP, si aydın kılığı içindedir. Ve dört elle mürtecilere sarılmak hastalığından nedense kendini bir türlü kurtaramıyor. Parti içinde bir ayıklanmaya gidilmez ve bu arada -oy kaygısı ile- mürtecilere prim verilmeye devam edilirse, daha kötü sonuçların doğabileceğini kestirmek kolay olacaktır.

CKMP, si basına ve aydınlara ötedenberi kırgındır. Bunun nedenini kendi tutumunda aramaz, Gider dış görünüşe aldandır. Ve sonunda da basın ve aydın sınıf beni tutmuyor diye de yakınır.

Bizce; Kudret Gazetesi şu nedenlerle yayınına iyi başlamadı:

1 — İlkın toprağı bol olası Zafer Gazetesinden miras kalan çok kötü bir dil kullanıyor. O ne Arabi, Farişi kelimeler. Okuyunca ürperiyor kişi. Birkaç örnek verelim; Mabât, menşur, nevad, levsiyât, luş, meflûç, hûlûs, muktesebât, me'kel... Devrimciliğin dil ile başladığını sayın Kudret Gazetesi yazarlarına duyururuz.

2 — Daha ilk sayısında zaten gerçelik kokan yazarlar yetmiyormuş gibi şu meşhur Peyami Safa'nın yazısını Havadis'ten aktarmanın ne âlemi vardı. O yazısın-

da hazret irticaya karşı daima mücadele ettiğini belirtiyor. Hep o aynı plâğı çalıp duruyor. Hayli eğlendirici bir yazı. Her devrin altından yağdan kıl çekercesine ayrılmasını bilen Safa'ya duyulan bu yakınlığın nedenini anlayamadık doğrusu.

3 — Toprak Dergisi daimi yazarlarından bir prof. la "ki bu Dergi Turancı yarınları ile, ahlâk, din, mukaddesatçı geçinip ona buna çamur sıçratmada ustadır. Büyük Doğu familyasındandır."; türlü gazetelerde islâmi tefrikaları evirip çevirip okuyucularına yutturan bir yazarla; ve nihayet devrime karşı olduğu herkesçe bilinen bir Ord. Prof. la Kudret'in tutumu kendini hemen belli ediyor.

4 — İlk sayısından itibaren CHP. sine karşı sistemli bir şekilde çatmaya başladığını görüyoruz. Parti çekişmesi olarak bu nu normal karşılamak gerekir. Ancak, (1945-46 dan bu yana; geçmişte bugün) başlığı ile 1950 ye kadarki CHP. sinin tutumunu yermesini beğenmedik. Bizce bu, hileli bir çekiş tarzıdır. Çünkü 1950 ye kadarki tutumunun Milletçe geçenilmemesi yüzündendir ki; 1950 karanlık devresi başlamış ve CHP. si iktidardan düşmüştür. Tek cümle ile günâhının cezasını çekmiştir. Ceza yiyen bir hükümlünün cezasını çektiikten sonra aynı suçtan yeniden cezalanması görülmüş şey midir? Şimdi Kudret'in bunları yeniden ortaya atması hem kabak tadı veriyor, hem de kabullendiği basın yasasına uymuyor.

5 — Kudret Gazetesinde (15 Ekim) üç yıldız imzalı "DP. lilerin reyleri ve bazı çevrelerin endişeleri" adlı bir yazı var. Bunun tabii bir sonuç olduğunu belirterek endişe duyanları yeriyor. Onlar programlarına insan hakları beyannamesini almakla herşeyi halletmiş olduklarını zannediyorlar. Eh DP. liler CHP. sine oy verecek değiller ya!. Kala, kala CKMP. si var. Bu oylar CKMP. sini sakın şımartmasın. Artık bizim süttten ağzımız yanmıştır. Milletimiz tecrübe tahtası değildir. Kadavradan farkımız kalmadı. DP. lilerin oyları bu partiye akabilir. Hattâ iktidar kendilerine düşebilir. Ya sonra. Biz CKMP. nin B.M.M. ni hakkiyle dolduracak aydın aday bulacağından doğrusu şüpheliyiz. Yok onlar da DP. gibi aydına ve basın'a sırt çevireceklerse ona birşey diyemeyiz tabii!..

İlkin iç temizliği başlamalı, mürteci kılıkları sür'atle saf dışı bırakmalı. Sonra iktidara sulanmalı. Bizden söylemesi.

OKUYUCULARIMIZA!..

144 ncü sayıda 12 ncü cildini tamamlayan Dergimiz, 24 sayıda bir cilt yapmağı daha pratik gördüğünden, cilt numarasını 13 olarak 168 ncü sayıya kadar devam ettirecektir.

Okurların Forumu

Sosyologlarımız Neredeler?

Forum Yazı Kuruluna;

Türk Milleti büyük bir tehlike atlattı. Hepimize geçmiş olsun. Eğer 27 Mayıs hareketi olmasaydı Türkiye'nin geleceği karanlık ve tehlikeli olabilirdi: Millî hudutlar içindeki halk kitleleri ya birbirine kırdırılacak veya yabancı bir işgale mâruz bırakılacaktı. Şükürler olsun ki, bunların hiçbiri olmadı.

Şimdi memleketimizin dünya medeniyet seviyesine nasıl ulaştırılabileceğini tartışma safhasındayız. Günlük gazeteler, mecmualar bu konuyu işlemekle meşgul. Eli kalem tutan aydınlar kendi düşüncelerini belirtmekte yarış ediyorlar. On sene evvel konuşulmasından hattâ işitilmesinden korkulan bahisler şimdi serbestçe tartışma konusu olabilmektedir. Bu hal biraz da olsa medeniyet yolunda ilerlemiş olduğumuzu göstermektedir.

Memleketin kalkınmasını temin edecek idare tarzı hakkında ileri sürülen düşünceler, bellibaşlı, iki kutupta toplanmaktadır: Birinci kutupta iyi ve garantili bir anayasa teminatı altında serbest seçimlerle iş başına gelecek hükümetlerin; ikinci kutupta ise âdil bir diktatorya rejiminin memleketi kalkındırabileceği savunulmaktadır.

İyi niyetlerle belirtilmiş gibi görünen bu fikirler ekseriya çeşitli meslekten kimseler tarafından ileri sürülmektedir. Bizce bu fikirler ilmi bir kanaatin neticesi si olmayıp bu şahısların fikir muhtevalarının birer mahsulüdür. Edindiğimiz bilgilere göre fikir muhtevaları mensup olduğu şahsın menfaatlarına ve heyecanlarına (Affektivitesine) bağlıdır. Bu duruma göre münevver dediğimiz ve fakülterde muayyen ilmi formasyonlara sahip olmuş kimselerin memleket idaresindeki kanaatları realitelere ve ilme uymamaktadır. Kısaca söylemek lâzım gelirse gazeteci, hukukçu, hekim, iktisatçı, maliyeci, tüccar, fabrikatör ve politikacı gibi kimselerin memleket idaresindeki görüş ve kanaatları hiç de ilmi değildir. Aksi halde hepsinin aynı nokta üzerinde anlaşmış olmaları gerekirdi.

Bir fert için yaptıklarımızı niçin memleket meselelerinde tatbik etmiyoruz? Bizim hasta olursak ne yaparız? Hemen bir hekime gideriz. Peki, hangi hekime gideriz? Gayet tabii olarak hastalığımız hakkında derinlemesine bilgisi ve tecrübesi olan, yani mütehassıs bir hekime gideriz. Bir hasta için bunu düşünebiliyoruz da memleket meseleleri için niye aynı şekilde davranmıyoruz. Memleketimiz bir insan cemiyeti olduğuna göre bunun aksaklıkları ile kim uğraşacaktır? Bu işle, sosyoloji ile uğraşanların meşgul olması lâzım geldiği kanaatındayız. Bütün sosyal

nizamın genel olarak sosyologlar tarafından ayarlanması gerektiğini söylemek istiyoruz. Burada sosyolog bir maestro gibi vazife görecektir ve bütün cemiyetin ahenkli ve randımanlı bir şekilde çalışmasını temin edecektir.

Bir vida çeviricisinin bile uzmanlaştığı bu devirde biz cemiyet nizamını hâlâ hukukçuların, iktisatçıların, hekimlerin, gazetecilerin ve sairinin sözleriyle ayarlamak istiyoruz. 27 Mayıs tarihinden beri gazetelerde, radyolarda hep bu saydığımız meslek erbabının fikirleri yayınlanmaktadır. Bu arada hiçbir sosyologun memleket meselelerine ışık tuttuğunu negördük, ne de işittik. Le Play ve Durkheim'dan beri herhalde onların da memleket meselelerinde söz sahibi olduklarını sanıyorduk. Bu tipte yayınlara rashıyamamızın sebebini iki şekilde tefsir edebiliriz: Ya yayın vasıtaları bu ilim adamlarının yazılarına yüz vermemektedir veya bu sahada söz sahibi kimse yetiştirememişizdir. Her iki halde de esas kitlenin henüz bu ilme değer verecek bir seviyeye ulaşamadığını söyleyebiliriz. Galiba doğrusu da bu olsa gerek.

Memleketin kaderini elinde tutan M.B.K. üyelerinin yerli ve yabancı sosyologlarla temasa geçmelerini ve onların da fikirlerinden faydalanmalarını çok arzu ededik. M.B.K. üyelerinin iyi niyetlerinden emin olduğumuz için bu yazıyı yazmakta fayda gördük. Saygılarımla.

Dr. Fehri İŞAKOĞLU - Malatya

PESTALOZZI

Çocuklar Köyü

İ. Hakkı TONGUÇ

3 LİRA

★

ÖLÜMDEN BETER

(Roman)

Guy de Maupossant

4 LİRA

VARLIK YAYINLARI

★

BÜYÜK SÖZLER

Çeviren ve Derleyen :

Ülkü TAMER

5 LİRA

VARLIK YAYINLARI

Faydalı Kitaplar : 9

★

KALKINMA MASALI

Mahmut MAKAL

2 LİRA

VARLIK YAYINLARI

Kültür Ve Sanat

Okumuş Kişi

Talip APAYDIN

Yıllardır bir kasaba ortaokulunda öğretmenlik yapıyorum. Burada okuyan, burayı bitirince liselere öbür okullara, üniversitelere giden birçok öğrencilerim var. Okudukça, sınıfları ilerledikçe onların nasıl değiştiklerini, nasıl kişilik kazandıklarını bazan sevinerek, bazan üzülmeye izliyorum. Genel olarak vardığım sonuç şu oluyor; okuyan kişi, aydınlanan insan elbet yüceliyor. İyiye doğruyu seçebiliyor. Okuyan, okumayana bakarak elbet daha "insan" oluyor.

Fakat acı da olsa söylemeliyim, bizde okuyan kişilerin pek çoğu yanlış bir eğitim tutumu yüzünden halktan kopuyorlar. Asıl ilgilenmeleri gerekli sorunlardan uzaklaşıyorlar. Okudukça ülkeye daha yararlı kişiler olacakları yerde çoğu bencilleşiyor, topluma karşı hiçbir borçluluk hissi duymaz oluyorlar. Düşünceleriyle, tutumlarıyla çevrelerine yararsız bir "okumuş kişi" tipi yaratıyorlar. Mümkün olduğu kadar az çalışın, rahatına bakan, "kibar" olan bir dünya kuruyorlar. Endişeleri hep kendi çıkarlarına çevriliyor. Topraktan kopuyorlar. Halkın yaşama şeklini çok kötü bulduklarından olacak, ayrı bir yaşama düzeni tutturuyorlar. Toplum sorunlarına kulaklarını tıkıyorlar. "İçlerinde ben yolum ya ne olursa olsun" der gibi bir tavır takıyorlar. Okumuş olmak onları çevrelerinden yavaş yavaş uzaklaştırıyor. Hattâ uzaklaşmak için okuyorlar. Gide gide kendilerini bu toplumun bir parçası sayamaz oluyorlar. Bazıları halkı sömürülmeğe elverişli bir yığın gibi görmeğe başlıyor.

Okumuş kişinin halktan ayrılması daha ortaokulun ilk yıllarından başlıyor. Bir öğrencimiz var, Çıldır köyünden 220 Celâl. Babası anlatıyor, geçen yıla kadar elvin herbir işine yardım edermiş. Niye etmesin, onbeş-onaltı yaşında sırım gibi sağlam bir delikanlı, Harman aktarır, düven sürer, sap getirir. Bütün akranları da yapar bu işleri köyde. Ama Celâl bu yıl "ben çalışmam" deyip çıkmış. "Çünkü ortaokulun üçüncü sınıfına geçtim, artık benim çalışmam ayıp" demiş. Utanıyormuş çalışmaktan. Bütün yaz eline yaba verememişler.

Geçenlerde pazar yerinde rastladım, bir kız öğrencimiz elinde file, anasıyla birlikte alışveriş ediyordu. Beni ve yanımdaki bir başka öğretmeni görünce kızarıp bozardı, ayıp birşey yapmış gibi fileyi anasının eline tutuşturdu. Sanki "ben ne yaptım, tüh, insan bu kadar okuduktan sonra file taşıyor mı" der gibiydi.

Örnekler çok. Okumuş ya da okumakta olan kişilerin genel tutumudur bu. Üstünde durmak gerek.

Toplumda iş bölümünü insan anlar. Elbette herkesin yapacağı iş başka olacak. Ama bizdeki görüntü bunun çok dışına taşmıştır. Okumuş kişi misin, halktan ayrılacaksın. Elini sıcak sudan soğuk suya değdirmeyeceksin. Kibar olacaksın. Çalışmak senin için ayıp. Elin yüzün pamuklara benzeyecek. Bir masanın başını tutup rahatına bakacaksın. Kendi işini kendin yapman bile yakışmaz. Çantamı başkası taşıyacak. Sigaramı başkası alacak. Ayakabını başkası boyuyacak...

Toplumumuzda okumuş kişinin tutumu bu olmuştur. Daha ortaokul sıralarında başlıyor bu yanlış "efendilik" anlayışı. Demek ki müfredat programlarında bir eksiklik var. Ya da eğitim anlayışımız temelinden sakat. Bizce her ikisi de biraz doğru. Gerçek şudur ki; okullarımız elbirliği ile bugün artık çağımızın çok gerisinde kalmış Osmanlı tipi aydın yetiştirmeğe çalışıyorlar. Gereksizce kibar, ben-sever, beceriksiz, her hizmeti başkasından bekleyen, onun için de toplumun sırtına yük olmuş kişiler...

Aydın mı, en yüksek okulu bile bitirse toplumun bir parçası olmalı. Toplumdan hiçbir şekilde ayrılamıyacağını bilmeli. Kimseden üstün sayılmamalı. Hattâ toplumun hizmetinde, toplumun geriliğinden sorumlu, bunun için rahatlık ne kelime rahatsız kişiler olarak yetiştirilmeli. Okudukça, aydınlandıkça insan mutlu değil, Cahit Sıtkı'nın dediği gibi mutsuz olmalı.

"Bilmek yanmakmış büsbütün."

İleri doğru yekinecek, gelişecek bir toplumun okumuşları, içlerinde yaprak kimildamayan "rahat" kişiler olursa o toplum yerinden kimildyamaz. O ülkede olumlu hiç bir kimiltı olamaz.

Okullarımız yeni bir anlayışla çalışmalı, Okuyanı "kibar" renge boyayan kurumlar olmamalı sadece. Ayağını toprağa basan, ülkenin gerçeklerine eğilen, çevresine ışık olan aydınlar yetiştirmeli okullarımızdan. Yerinde duramayan, heyecanlı, ülkücü, çalışkan okumuşlar gerek bize. Nereye giderse orayı değiştirmeli aydınlar. Suya karışmayan zeytinyağı gibi halktan ayrılıp kendi içlerine kapanan, topluma arkasını dönen aydınlar bu ülkeye yararlı kişiler değildirler. Onların kibarlıkları, bencilikleri toplumumuzun sürüp giden karanlığına hiçbir çare getirememiştir.

Öyleyse okularımıza yeni bir anlayış verilmelidir.

Bekliyoruz

Kaya ÖZSEZGİN

Devrim sonrası Türkiye'sinde, sanatçının yeri ve önemi üzerinde sözbirliğine varılmasına varılmış, hattâ yakın bir ilginin belirtileri de gösterilmiştir. Ama Türk sanatçısının dertleri, istekleri üzerine eğilen bir anlayışın olumlu sonuçlarını beklerken, bir "önemsememek" örneğiyle karşılaşmak, kişiyi üzüyor. İki hareket arasında herhangi bir bağıntı kurmakta, biriyle öbürünü bağdaştırmakta güçlük çekiyor, şaşırıyorsunuz. İkinci Cumhuriyetin anlamına uygun bir eğilim, kültür ortamımız için önemli olan bir davranışı unuttuğumuz gerçekten üzücüdür.

Yakında çalışmaya başlayacak olan Kurucu Mecliste, sanatçıya temsil hakkı verilmemesi konusuna değinmek istiyoruz. Çeşitli meslek kurumlarına değişik sayılarda tanınan üyelik hakkının, sanatçıdan esirgenmesi nedendir, bilinmez. Oysa bugün Türkiye'de, üzerinde her zamankinden daha fazla eğilinmesi, sık sık söz konusu edilmesi gereken ve sanatçının hayatını ilgilendiren bazı meselelerin hâlâ askıda bulunduğu bir gerçektir. Sanatçıya ilgi göstermek, onun, içinde bulunduğu meselelere, dertlere yakınlık göstermek; bu meseleleri çözümlene yoluna gitmekle mümkün olduğuna göre, hazır fırsat gelmişken bunu göz önünde bulundurmamak neyle açıklanabilir. Bilim kurulu tarafından hazırlanan kurucu meclis raporu, sanatçıya üyelik ayırmamıştır. Yalnız devlet başkanının seçeceği on kişilik üyede aranacak nitelikler arasında, sanat alanında da "memlekete hizmetler yapmış olmak" kaydı geçmektedir. Böyle bir not, bilim kurulunun sanat adamını büsbütün unuttuğunu göstermiyor değil, ama daha başka alanlarda sivilmiş kimselerin de, bu üyelikte payı bulunması, ister istemez bu iyi niyeti, bir çeşit "ya olur, ya olmaz" kuşkusu içinde bırakıyor. Bilim kurulunun raporu, bakanlar kuruluna sunulduğunda değişiklik yapılmış, devlet başkanının seçimine bırakılan üye sayısı ondan yirmiyeye çıkarılmakla beraber, ilgili maddede adı geçen kayıt da kaldırılmıştır. Böylece sanatçının bütün umudu, devlet başkanı sayın Cemal Gürsel'de toplanmış oluyor. Devrimin amacı için de önemli olan böyle bir davranış, her çeşit ilgiye hak kazanmış Türk sanatçısını sevindirmiş, ona yeni bir güç aşılması olacaktır. Birçok meseleler karşısında, sanatçıyı eli kolu bağlı bir duruma sokan ilgisizlik, gene böyle bir davranışla giderilebilir. Yanlış anlaşılmasın, kurucu mecliste üye tanınmak, herşeyin hemencecik birer sonuca bağlanması demek değildir. Ancak, hiç değilse, bu sonuçlara ulaşmakta güvenilir bir başlangıçtır; daha iyisi sağlam bir umuttur. Kurucu meclise getirilecek birçok konular gibi, sanat meseleleri de, bu yoldan yetkili kimselerin savunmasına bırakılabilir.

Evet, sanatçının gözleri, sayın devlet başkanımıza çevrilmiştir.

.....
Gün geçtikçe, başkentin galeri ihtiya-

ci da kendini kuvvetle duyuruyor. Yazılıp söylendi ama ortada, ilgili kişilerden gelen en küçük bir kıpırdanış, bir söz bile yok. Şehir galerisinden yoksun bir başkent... Üzücü ve düşündürücü... Sanatçı, sergisini açabilmek için kapı kapı dolaşiyor, -kapı kapı da söz gelişi hani, topu kaç kapı ki... - sergisini açamamak gibi bir durumla karşılaşınca, elindeki imkânların en küçüğünü bile denemek zorunda kalıyor. Durum böyle iken, geçen mevsimde arka arkaya birçok sergilere kapısını açan Millî Kütüphanenin iki süreli yayınlar salonundan biri, şimdi koyu bir sessizliğe bürünmüştür. Yoksa kütüphanenin sergi salonunu denetmek "aslı işler"den sayılmıyor mu? Sayın kütüphane müdürü Adnan

Ötügen'i sanatsever bir kütüphaneci olarak tanırdık, hâlâ da öyle tanıyoruz. Geçen yıl sanatçılara gerçekten yararlı olan bu salonun eski görevine açılması, eskiden olduğu gibi sergilerle dolup boşalması için, bir an önce harekete geçilmeli, ne mümkünse o yapılmalıdır. Böyle yapılırsa, bir şehir galerisi hayali gerçekleşinceye dek, kendi ölçüsünde, bu galeri de ihtiyacın bir kısmını karşılayacak duruma sokulabilir.

Müze meselesini, öncelikle ele alınması gereken öbür konular yanında, ister istemez uzun süreli bir iş olarak sayıyoruz.

Belki bazı şeyleri tekrarlamak zorunda kalıyoruz. Ama olsun. Aynı konuların çeşitli yönlerden tekrarı, uyarılamak etkili olursa, yazmaktan çekinmiyelim.

Gerekli Bir Açıklama

Müesseselerin amaçlarının gerçekleşmesi yöneticilerinin inanç ve davranışlarına bağlıdır

Ferran ERALP

"Özerdim'siz Millî Kütüphane" başlıklı yazıya "Öncü" gazetesi sütunlarında aldığı cevap beni üzdü. İddiasız bir yazıydı o... Bir okuyucunun derdini çözememenin verdiği bir yakınmaydı. İtiraf edeyim ki, bir cevap beklemiyordum. Özellikle, meslek adamı olarak, iş adamı olarak, büyük kişilere has toleransıyla her bakımdan hak kunda saygıdan başka duygu beslemediğim Sayın Hocam ve Müdürüm Adnan Ötügen'i karşıma çıkarıp, sonra da onun arkasında siper alınarak taşlamaya tutulmam talih-sizliğimi büsbütün artırmış oluyor.

Dişardaki görevi sırasında, anavatan-daki gençlerin davranışlarına paralel olarak, Almanya'da okuyan Türk gençlerinin bağlılık gösterileri dolayısıyla Sayın Ötügen'in öğrencilerin dövizlerinin kesilmesi-ne sebep olduğunu düşünmedim, aklıma da gelmez. Sayın yazar bu yolda konuşma ve Adnan Ötügen'i savunma ihtiyacını nereden çıkarıyor? Eğer gerçekten böyle bir şey varsa ve bu yüzden bir savunma gerekliyorsa bunun en iyisini gene Sayın Ötügen yapabildi. Bizim acemi ve cılız kalemimizin yapacağı savunmaya Sayın Ötügen'in, ihtiyacı olmadığı kanısındayım. Onun insan taraflarını, onun toleransını ve onun dostlarına gösterdiği vefayı bizzat biz arkadaşları kötüye kullanmakla onu zor durumda bırakmış olmuyor muyuz?

Gerçek olan şudur ki: Özerdim çok ba-yağı cinsten gericilerin iftirasına uğramış ve Tefvik İleri tarafından Müdür Vekilliği görevinden uzaklaştırılmıştır. Gene gerçek olan şudur ki: Millî Kütüphane, gerici, âciz ve iltimaslı kişiler tarafından huzursuz edilmiş ve gerçek görevini yapamaz hale getirilmiştir. Özerdim, bayağı iftira ve jurnallerle kırıldığına inandığı haysiyetinin onarılması kaygısındadır. Bunu, hayat hikâyelerini bizim gibi küçük çıkarlar üzerine kuran kimselere anlatmak kolay değildir. Bir anlayış, bir davranış meselesidir bu...

*Sayın yazarın bir anlayışına daha dokunmadan geçemeyeceğim. Yazısının sonunda şöyle bir öğüt var: "Herşeyden evvel Millî Kütüphane'ye saygı gösterelim".

Böyle bir uyarıyı hayretle karşıladığımı itiraf etmeliyim. Biz şu kaygıdayız: Millî Kütüphane'nin amaçlarına uygun olarak ve ülke nüfusunun % 75 i okur-yazar olmayan bir toplum içinde gerçek rolünü yapabilmesi için kaliteli, ileri düşünceli, devrimci, çalışkan bir kadroya ve anlayışlı bir yönetime ihtiyacı vardır. Acaba bu düşünce ve kaygı da olan bizler mi kütüphaneye saygı göstermiyoruz, yoksa tamamen aksi davranışta olanlar mı?

Benim asıl amacım, başlık olarak seçilen ve iri sözleri içine alan: "Müesseseler Şahıslarla Kaim Değildir" cümlesi üzerinde durmaktır. Yoksa özel kaygılarla kaleme alınmış olan bir yazıya, dar sınırlı bir karşılık vererek sayın okuyucuların sabırlarını kötüye kullanmak istemem.

Şüphesiz, bir bakıma "müesseseler şahıslarla kaim değildir". Müesseseleri meydana getiren koşullar var oldukça onlar da yaşar, görevlerini yerine getirirler. Yani onların yaşayıp yaşamaması kendilerine duyulan ihtiyaca bağlıdır. Yalnız, müesseselerin kendi fonksiyonlarını, kuruluş amaçlarına uygun olarak yürütüp yürütememeleri veya o müesseselerin amaçları yönünde ilerleyip ilerlememeleri başlarında bulunan kimselerin inanç ve kişilikleriyle sıkı sıkıya alakalıdır. Örneğin: Devrimci amaçlarla kurulan bir müessese gerici bir yönetici elinde ne hale gelir? Tabii ki fonksiyonunu kaybeder, soysuzlaşır ve o takdirde de ölü sayılır.

Bizim için ve gelecek kuşaklar için, binbir uyarıcı örnekler veren Yassıada'ya bakalım. Devletin en yüksek makamlarını işgal etmiş kimseler ne bayağı suçlardan yargılanıyorlar. Dışlarıyla, içleriyle koca bir devlet teşkilatının nasıl soysuzlaştırıldığına tiksintiyle tanık oluyoruz.

Bu durumda "Müesseseler şahıslarla kaim değildir" diyen kof sözlere tutunabilir miyiz?

Bir örnek daha verelim: Millî Kütüphane de, her Cumhuriyet müessesesi gibi devrimci, Atatürkçü kuşakların yetişmesi koşullarını sağlamakla görevli bir müessesedir. Faraza biz, bu amaçları sağlayacak yayınları raflardan, okuma salonla-

rından kaldırsak, okuyucuyu bu yayınlardan yoksun bırakarak, onların yerine yalnız gerici yayınları koysak; okuyucu öğrenciler arasında gerici hafiyeler oturtarak onların en masum tartışma ve toplantılarını, bir takım kuşularla büyüterek üst makamlara jurnal etmeğe kalksak "Millî Kütüphaneler hür milletlerin istiklâl hüccetleridir" diyebilir miyiz? Şüphesiz diyemeyiz. O takdirde, Millî Kütüphane amaçlarına uygun olarak görevini yapıyor, diyebilir miyiz? Şüphesiz bunu da diyemeyiz.

İşte bunlardan dolayı: "Müesseseler şahıslarla kaim değildir" cümlesi anlamsız klişelerden birisidir. O halde böyle iddialı lâflar ihtiva eden bir cümle nasıl bir anlayışın eseri olabilir?

Böyle bir formül, müesseselerin gerçek rolünden ziyade, keyfi yönetilmesi anlamının bir neticesi olabilir. İşin, gerçek özüne göre, işe lâyık insandan ziyade, bizde âdet olan "adama göre iş yaratma lâubaliliğinin meydana getirdiği bir düşünce, bir anlayış tarzı olsa gerek. Bundan dolayıdır ki "insanlar ölür gider, müesseseler yaşar" diye tuttururuz. Oysa ki, kötü ve kalitesiz kişiler elinde müesseseler de çöker, gider.

Bütün bu sözlerden sonra: "Müesseseler şahıslarla kaim değildir" yerine, müesseselerin amaçlarının gerçekleşmesi ve yaşama gücünü koruması, başlarında bulunan yöneticilerin inanç, davranış ve fikir yeteneklerine bağlıdır, diyebiliriz. Yetersizlikler veya karanlık niyetler yüzünden müessese, amaçlarına varmadan alkonursa soysuzlaşır. Şimdi, şekil yönünden özlü söz gibi görünen klişe cümle, anlam bakımından mânasız bir kelime yığını olmaktan öteye geçmez.

AYDINLIK SAVAŞI

Aclan SAYILGAN

4 LİRA

P.K. 479 — ANKARA

★

ELLERİM, GÖZLERİM,

YÜREĞİM

Berî TAŞAN

2,5 LİRA

FORUM YAYINLARI Seri : I

Partizan Radyo

ve D. P.

Doç. Dr. Muammer AKSOY

FIATI : 5 LİRA

Bütün kitapçılardan ve Dergimizden temin edebilirsiniz.

Kitapçılara, % 20 İskontolu

Ödemeli gönderilir

TÜRKPETROL AKARYAKITLARI

VE

CASTROL MOTOR YAĞLARI

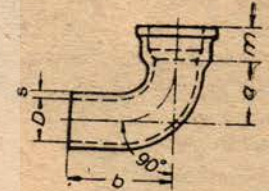
Yolculuğunuzun Emin Rehberidir

er
kunt

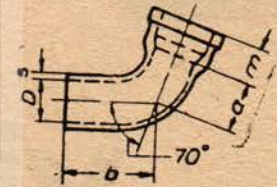
KALİTE DİR

TEL 11 05 47

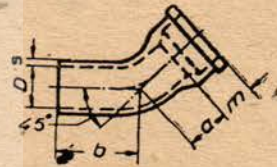
90°

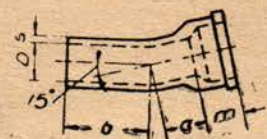
70°

45°

15°

**MOTÖR
ENDİŞELERİNİ
KAFANIZDAN
SİLECEK
TEK
YAĞ**

visco-static

**4 MEVSİMDE Bütün
Benzinli ve Mazotlu Makinelerde**